

SZAKDOLGOZAT

Zágorhidi Czigány Dorica Borbála

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkerti Intézet

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak

**A paraszti szőlőhegyek rekreációs, turisztikai és közösségi térként
való hasznosítása az oszkói szőlőhegy mintáján**

Belső konzulens: Dr. Valánszki István
tanszékvezető egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkerti Intézet
Tájvédelmi és Tájrehabilitációs
tanszék

Készítette: Zágorhidi Czigány Dorica
Borbála

Budai Campus

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	6
1.1. Témaválasztásom indoklása.....	6
1.2. A kutatás célja.....	6
2. Módszertan.....	7
3. Irodalomkutatás.....	8
3.1. A paraszti szőlőhegy fogalma.....	8
3.2. A Hegypásztor Kör története és tevékenysége.....	9
3.3. A szőlőhegyen szervezett rendezvények.....	10
3.4. Nemzetközi együttműködések, jó gyakorlatok.....	11
4. Tájvizsgálat.....	12
4.1. Területlehatárolás.....	12
4.2. Táj történet.....	13
4.2.1. Oszkó község történeti áttekintése.....	13
4.2.2. A szőlőhegy története.....	15
4.3. Természeti és táji adottságok.....	16
4.3.1. Domborzat, talaj.....	16
4.3.2. Vízrajz.....	17
4.3.3. Éghajlat és helyi klíma.....	17
4.3.4. Növényföldrajzi viszonyok.....	18
4.3.5. Állatvilág.....	18
4.4. Védett területek, értékek.....	19
4.5. A szőlőhegy részei.....	19
4.6. Pincekataszter.....	20
4.7. Tájérték kataszter.....	24
4.8. Úthálózat.....	25
5. Szintézis.....	25
5.1. Pincék, építmények.....	26
5.2. Tájértékek.....	28
5.3. Úthálózat.....	31
5.4. Konfliktusok.....	32
6. Szintézis eredményei.....	33

7. Javaslatok	35
7.1. Szocreál pincék tájbaillesztése	35
7.2. Bemutató mintatelek kialakítása	37
7.3. Tanösvény nyomvonalának kijelölése	43
7.4. Vadkerítés tájbaillesztése	46
8. Összefoglalás.....	48
Irodalomjegyzék.....	49
Mellékletek.....	52

Ábrajegyzék

1. ábra: A vizsgálati terület lehatárolása
2. ábra: Oszkó a harmadik katonai felmérés idején
3. ábra: Falukép az 1950-es évekből
4. ábra: Szőlőhegyi gazdák a hegyi keresztnél, 1954
5. ábra: A szőlőhegy területének és szerkezetének változása 1784-től 1984-ig
6. ábra: A domborzati és talajtani adottságok alakulása Oszkó község területén
7. ábra: Tölgyes-elegyes erdő
8. ábra: A szőlőhegy részeit bemutató térkép
9. ábra: A szőlőhegyen található pincék építési idejének megoszlása
10. ábra: A szőlőhegyen található pincék állapotának megoszlása
11. ábra: Válogatás a pincekataszter keretében felmért szőlőhegyi pincékből
12. ábra: A szőlőhegy felmért úthálózata
13. ábra: A leválogatott értékes pincék
14. ábra: Potenciális tervezési területek
15. ábra: Tájértékek elhelyezkedése a szőlőhegyen
16. ábra: A terület úthálózatának értékelése
17. ábra: Beavatkozási munkafolyamatok a szocreál pincék tájbaillesztésénél
18. ábra: A 35-ös és a 38-as pince tájbaillesztésének lehetséges megoldásai
19. ábra: A bemutató mintatelkek elhelyezkedése
20. ábra: A bemutató mintatelkek előkészítéséhez szükséges beavatkozások
21. ábra: A kiválasztott bemutató mintatelekek felosztása
22. ábra: Alkalmazandó régi virág- és gyógynövényfajok
23. ábra: A mintatelekek első részének fejlesztési terve
24. ábra: A tanösvény nyomvonalának és értékeinek bemutatása
25. ábra: A tanösvény szakaszainak állapota és a szükséges beavatkozások
26. ábra: A 11. állomás mintatáblája
27. ábra: Javasolt fejlesztendő kerítésvonalak
28. ábra: A vadkerítés tájbaillesztése

Tervlapjegyzék

1. Vizsgálati tervlap
2. Szintézis tervlap
3. Javaslati tervlap

1. Bevezetés

1.1. Témaválasztásom indoklása

Szakedolgozatom témája az oszkói szőlőhegy, annak története, továbbá a turisztikai és rekreációs, valamint közösségi hasznosításának eddigi eredményei és jövőbeni lehetőségei, különös tekintettel a táji és természeti értékekre.

Témaválasztásomat elsősorban az erős személyes kötődés indokolta, hiszen oszkói lakosként mindig is meghatározó helyszín volt az életemben a szőlőhegy. Nemcsak a különböző programokon, közösségi és kulturális rendezvényeken, hanem akár egy hétvégi séta alkalmával is megragadja az embert a hely különleges atmoszférája. Egyedi hangulata mellett épített és szellemi örökségének gazdagsága, természeti környezetének egyedisége is figyelemre méltó; ezek megőrzését szívügyemnek tekintem. Ezen adottságok fenntartása és minél szélesebb körű megismertetése különösen fontos számomra, így dolgozatomban szeretnék olyan megoldási javaslatokat tenni, melyekkel mindez kivitelezhető.

Mindemellett aktuálisnak tartom a témát, mert az aprófalvas települések szőlőhegyein a hagyományos gazdálkodás – szőlőtermesztés, borkészítés, gyümölcstermesztés és kaszálás – évtizedek óta visszaszorulóban van. A hasznosítás hiányában ezek a területek elvadulnak, visszaerdősülnek és így a szőlőhegyek elvesztik egységes képüket (amely évszázadokon keresztül meghatározó eleme volt a tájnak). Ezek a területek azonban kiemelkedő gazdasági és természeti értékeket rejtenek magukban, így feltétlen hasznosítani kell őket, új funkciókat kell keresni nekik. Véleményem szerint ennek egyik lehetséges formája a vidéki turizmus fejlesztése, amelyre már vannak kezdeményezések, de javaslataimmal ennek kereteit kívánom tovább bővíteni.

1.2. A kutatás célja

Munkám során elsősorban arra keresem a választ, hogy hogyan lehet egy ilyen, a hagyományos gazdálkodás által meghatározott területet manapság az értékek megtartásával korszerűen hasznosítani. Lehet-e új funkciókat adni neki, illetve hogyan lehet bevonni a vidéki turizmusba, hogy rekreációs és közösségi térként egyaránt működhessen.

Dolgozatomban bemutatom az oszkói szőlőhegy történetét, tájváltozási folyamatait, jelenlegi funkcióját és a lehetséges fejlesztésére irányuló javaslatokat. Kitekintést fogok tenni a szőlőhegyen működő egyesület munkásságára, a határon átnyúló együttműködésekre, valamint a megvalósult turisztikai és közösségi fejlesztések eredményességére.

Munkám folyamatát az alábbi kérdések határozzák meg:

- *Mit is jelent a hagyományos szőlőhegyi gazdálkodás?*
- *A vidéki turizmusban jelenleg milyen helyet foglalnak el a szőlőhegyek?*
- *Mi a legfőbb vonzereje a vizsgált területnek?*
- *A közösség hogyan szeretné használni, hasznosítani azt a jövőben?*
- *Milyen turisztikai hasznosítási formák lehetségesek?*
- *Milyen infrastrukturális fejlesztések szükségesek?*
- *Hogyan lehet a szőlőhegyi karaktert megőrizni a változó funkciók mellett?*

2. Módszertan

Módszertani vizsgálatom négy fő részből áll, amelyek azonban egymásra épülnek és így az eredmények összevetésével egy komplex javaslatot tudok megfogalmazni.

Elsőként a szőlőhegy részeinek lehatárolását és vizsgálatát végzem el: miben különböznek, melyik mikor jött létre és milyen sajátosságai vannak, illetve, hogyan helyezkednek el a területen belül. Kiemelt célom a már ismert épített, kulturális és természeti értékek beazonosítása, valamint továbbiak feltárása.

Következő fázisként a szőlőhegyen található présházakat (pincéket) fogom megvizsgálni. Azok közül is főként a régi építésűeket; állapotukat, elhelyezkedésüket és funkciójukat. Azonban az újabb építésűekre is kitérnék, elsősorban az összehasonlítás és az építészeti kép egységesítése végett. További célom az értékes, de kevésbé vagy egyáltalán nem ismert pincék felmérése és a fejlesztési javaslatba való integrálása.

Harmadik lépésben foglalkozni szeretnék a terület értékes kilátó pontjainak és objektumainak (természeti és épített) feltárásával; azokkal a helyszínekkel, ahonnan vagy különleges látványkapcsolatok nyílnak a szőlőhegy más részei vagy a környező tájrészlet felé, vagy olyan tájkaraktereket rejtenek magukban, amelyek bemutatása véleményem szerint kiemelten fontos.

Végezetül pedig a terület jelenlegi úthálózatát fogom felmérni, külön vizsgálva a mellékutak, gazdasági utak, a túraútvonalak és a biciklis infrastruktúra nyomvonalait. Tanulmányozom továbbá ezek kapcsolatait és összeköttetéseit, valamint meghatározom azokat a helyeket, ahol hiány van a feltáró úthálózatban. Mindezek figyelembevételével fogom megfogalmazni azt a fejlesztési javaslatot, amely a vizsgált terület komplex közlekedési rendszerét tartalmazza.

A részletes vizsgálat után összefoglalom azokat a folyamatokat, amelyek kialakították és a mai napig meghatározzák az oszkói szőlőhegy arculatát. Ezt követően vizsgálni fogom a már megvalósult turisztikai projekteket és megoldásokat, valamint értékelni azok eredményességét. Végezetül mindezek összevetésével egy olyan komplex fejlesztési javaslatot kívánok kidolgozni, amely nemcsak a természeti, épített és kulturális örökség megőrzésére és bemutatására irányul, hanem egyúttal közösségépítési és vidékfejlesztési célokat is szolgál.

3. Irodalomkutatás

Dolgozatom szempontjából az alábbi témákat tartom fontosnak, így ezekről mélyebb irodalmi kutatásokat végeztem. Először is a paraszti szőlőhegy fogalmát szeretném tisztázni, amely kategóriába az oszkói szőlőhegy is beletartozik. A Hegypásztor Kör mint értékmentő, hagyományőrző, közösségépítő és turisztikai szolgáltatásokat ellátó egyesület már lassan 40 éve munkálkodik a szőlőhegy fejlesztésén, így különösen fontosnak tartom történetének, tevékenységének és az eddig megvalósult projektjeinek bemutatását. Továbbá kitérek azon nemzetközi projektekre, melyek keretein belül a szomszédos országok (Ausztria, Szlovénia) hasonló adottságú szőlőhegyeivel történtek együttműködések.

3.1. A paraszti szőlőhegy fogalma

A *paraszti szőlőhegy* fogalma olyan szőlőhegytípust takar, amelyen kisparcellás területeken, vegyes gazdálkodásban és elsősorban önellátási céllal termeltek szőlőt és gyümölcsöt. Ezek a szőlőhegyek „a Délnyugat-Dunántúl hagyományos tájkarakterének szerves részét képezik” (ILLÉS 2017, 11.). A jellemzően erdőségek mentén, dombháti területeken létesített szőlőhegyeken megannyi értékes régi tájjelemt találhatunk; mint például boronafalú pincét, kápolnát, keresztek, gyümölcsöst és kaszálót, valamint gyepüket. Jellegzetességük továbbá a régi és/vagy helyi szőlő- és gyümölcsfajták termesztése. (ILLÉS 2017, 11-13.)

Bár a parcellákat külön művelték, de a parcellák összessége nemcsak területi, hanem jogi szempontból is zárt egységet képezett, mint úgynevezett hegyközség önálló önkormányzattal rendelkezett, a hegyközségi törvények – amelyek betartását a hegybíró és az esküdtek felügyelték – a középkorig visszanyúló szokásjogot rögzítették. (ÉGETŐ 2001, 36-59.) Ez a hegyközségi önkormányzat az oszkói szőlőhegyen is egészen az 1940-es évek végéig működött.

Összefoglalva tehát a *paraszi szőlőhegyek* olyan hagyományos gazdálkodás által meghatározott területek, ahol a szőlő mellett különböző gyümölcsfajtákat is termesztettek kisparcellás birtokokon, elsősorban önellátási céllal. Meghatározó volt továbbá az erős közösségi élet és önkormányzatiság, amely nem csak a szőlőhegyi munkák együttes elvégzésében mutatkozott meg. Dolgozatom szempontjából azért fontos ez a fogalommeghatározás, mert a térségben jellemzően ilyen típusú szőlőhegyek találhatók, valamint az oszkói szőlőhegy számos lenyomatát és értékét hordozza a paraszi szőlőhegyek tulajdonságainak mind a mai napig. Azonban eme hagyományos gazdálkodás fokozatos háttérbe szorulásának következtében elkerülendő a funkcióvesztés és korszerűen kell hasznosítani ezeket a területeket.

3.2. A Hegypásztor Kör története és tevékenysége

Az 1985-ben helyi fiatalok kezdeményezésével megalakult Hegypásztor Kör Vas megye első számú civil szervezete volt. Az elnevezés arra utal, hogy a hegypásztor volt egykor a hegyközség fizetett alkalmazottja, aki a szőlőhegy rendjére ügyelt. Az egyesület fő célja a szőlőhegyi pincék felmérése és lehetőség szerinti megmentése volt, valamint a hagyományok megismerése és a falu közösségi életének előmozdítása. Tevékenysége kezdetben az épített és szellemi kulturális örökség megőrzésére és bemutatására irányult, melynek elősegítésére több kiadvány, köztük Zágorhidi Czigány Csaba: *Az oszkói szőlőhegy pincéi* c. könyve is készült.

Első lépésként az egyesület megvásárolt egy régi prэшázatot (1. Melléklet), melyet saját erőből, nyári táborok keretében újíttak fel. Hosszú ideig ez a pince volt az egyesület „bázisa”, ahol találkozni lehetett, beszélgetni, tábortűzet rakni, sőt még táncházat tartani is. A felújítási munkálatokban nagy szerepet játszott a debreceni Varjúvár Kulturális Egyesület (2. Melléklet), melynek tagjai a nyári táborok keretében, önkéntes munkában segítették az értékmentő tevékenységet. A fiatalok paticsfalat fontak, sarat tapostak, tapasztottak és megtanulták a kézi aratás és a zsuppkészítés fogásait. Mindezt a helyi idős parasztemberek segítségével, akik akkoriban még a faluban éltek és át tudták adni tudásukat a fiatalabb generáció számára.

Az egyesület számára igen fontos volt a hagyományok ápolása, a népi értékek megőrzése és a közösségépítés. Aratónapokat és szüreti felvonulást szerveztek, valamint az önkormányzattal közösen rendezték meg a falunapokat. A világi és egyházi ünnepeket, valamint a hozzájuk kapcsolódó hagyományokat sem engedték feledésbe merülni; ezért rendszeresen tartottak kézműves foglalkozásokat és kulturális rendezvényeket. A Hegypásztor Kör értékmentő tevékenysége miatt bekerült a Vas Vármegyei Értéktárba is (PALOTAI 2023).

Később, már állami és uniós pályázatok keretében a turisztikai fejlesztések is megindultak, és a mai napig ez teszi ki a szervezet egyik fő tevékenységét. Megkezdtek a tanösvények kijelölését, valamint az erdei iskola számára megfelelő szálláshelyeket építettek. Az egyesület tulajdonában jelenleg több egykori szomszédos parcellát megába foglaló terület van, amelyeken hagyományos és új építésű épületek állnak, köztük egy úgynevezett tájház pince, közösségi épületek és turisztikai szálláshelyek. Az úgynevezett Hegypásztor Birtokon az egyesület rendszeresen szervez kulturális és turisztikai programokat. (INT-01, KÁMÁN 2015)

3.3. A szőlőhegyen szervezett rendezvények

Az oszkói szőlőhegy kulturális, ismeretterjesztő és közösségépítő programjai rendszeresen kerülnek megrendezésre, és évről évre egyre több látogatót vonzanak a térségbe. Nemcsak a szőlőtermesztésről, a borkészítésről és a népi hagyományokról szólnak ezek a rendezvények, hanem a közösségépítés és a természetvédelem is fontos szerepet kap bennük.

Az év első programjai közé tartozik a koratavaszi *Oltóvessző gyűjtés* és a *Gyümölcsoltó és Tavaszváró nap*, ahol a régi hagyományos gyümölcsfajtákkal ismerkedhetnek meg a látogatók, valamint a gyümölcsfa oltás praktikáit is elsajátíthatják. A különböző előadások mellett mindig van lehetőség kézműves foglalkozásokon részt venni, valamint a helyi termékekből kóstolni és vásárolni.

A Magyarországi Tájházak Szövetségének kezdeményezésére, április végén a *Nyitott Tájházak napján* bemutatásra kerül a pincetájház; a régi paraszti kultúra és életmód, valamint a szőlőhegyi gazdálkodáshoz kapcsolódó eszközök. Kézműves foglalkozások és borkóstolás mellett ismeretterjesztő előadások is színesítik a programkínálatot.

A szőlőhegy legnagyobb rendezvénye az *Orbán-napi Hegyi Vigadalom*, amelyet minden évben május utolsó hétvégéjén (Szent Orbán, a szőlőhegyek védőszentje ünnepéhez kapcsolódva) tartanak meg. A látogatók nem csak a széleskörű kézműves és helyi termék vásárlásban merülhetnek el, hanem részt vehetnek a hagyományos kézműves bemutatókon és foglalkozásokon (a kisebbeket sokszínű gyermekprogramok várják), megkóstolhatják a főzőverseny ételeit, valamint különböző összművészeti előadásokat tekinthetnek meg. A bor- és borkorcsolya verseny nagyban erősíti a környékbeli szőlősgazdák aktivitását és közösségi munkáját.

Nyár folyamán kerül megrendezésre a *Népi építészeti tábor*, amelyben az agyag és a szalma feldolgozását és hasznosítását, valamint a hagyományos vályogfalú, zsuppfedeles pincék építését ismerhetik meg a résztvevők. Néhány éve elindult a *Népi életmód tábor* (3. Melléklet)

is; a falusi életmód, a néptánc, a népi játékok és hagyományok, továbbá a népi építészet iránt érdeklődőket várják ebbe az egyhetes szőlőhegyi táborba.

Ősszel a *Hegyháti Tájéoló* alkalmával nem csak az oszkói szőlőhegyen, de a Vasi-Hegyhát számos településén szerveznek programokat, többek között pincelátogatásokat, gyümölcspréselést, hagyományos szüretelést, helyi ételek készítését és egyéb kulturális rendezvényeket. A Vasi-Hegyhát legnagyobb rendezvénye értékörző céllal jött létre; a térségre jellemző kisparcellás paraszti szőlőhegyeket kívánja megőrizni és fenntartani, valamint a kistáj egyéb jellegzetességeit bemutatni.

3.4. Nemzetközi együttműködések, jó gyakorlatok

3.4.1. Szlovénia

A Hegypásztor Kör már a kezdetek óta igyekezett jó partneri kapcsolatokat kiépíteni. Legrégebbi szakmai együttműködésük a szlovéniai Filovci településen működő „GAJ” Bortermelő és Turisztikai Egyesülettel van; a kis község szőlőhegye hasonló a Vasi-Hegyháton megtalálható apróparcellás szőlőhegyekhez, az egyesület is hasonló értékmentő tevékenységet végez, azonban a bortermelés magasabb szinten folyik náluk.

Bár az együttműködés a 2000-es évek elején volt a legaktívabb, a két egyesület a mai napig szoros szakmai-baráti kapcsolatot ápol. Közös projektek keretében nem csak szakmai (borász, szőlőtermesztés) továbbképzéseket és kézműves foglalkozásokat tartanak, hanem tanösvények kijelölésén is dolgoztak; valamint a közös érték, a zsuppfedeles pincék megóvásában és felújításában fogtak össze. (KÁMÁN 2005, KÁMÁN 2015)

3.4.2. Weinidylle AT-HU

2018 és 2020 között zajló projekt keretében olyan kooperációs program valósult meg, amely a közös turisztikai fejlesztésekre és a határon átnyúló szolgáltatási kínálat kialakítására irányult. A Hegypásztor Kör vezető partnere a *Naturpark in der Weinidylle* volt Dél-Burgenlandból. Mindkét térségben jellemzőek az idilli régi borospincék, melyek sokszor építészeti szempontból is igen értékesek; ezek közül a potenciálisan szálláshelyekké átalakíthatókat mérték fel, hogy régióspecifikus, különleges ajánlatokat tudjanak kialakítani.

Fontos volt továbbá a projekt keretében az érintettek számára megvalósuló különféle képzések, valamint az egymástól való tanulás lehetősége. A képzések során turisztikai, gasztronómiai, marketinges és rendezvényszervezői témákat egyaránt érintettek és közben közösségépítő szerepük is volt. Eredményeként egy közös, erősebb marketing és szolgáltatási háló jött létre, mely az egyedi értékekre épít. (INT-04)

3.4.3. Wine economy AT-HU

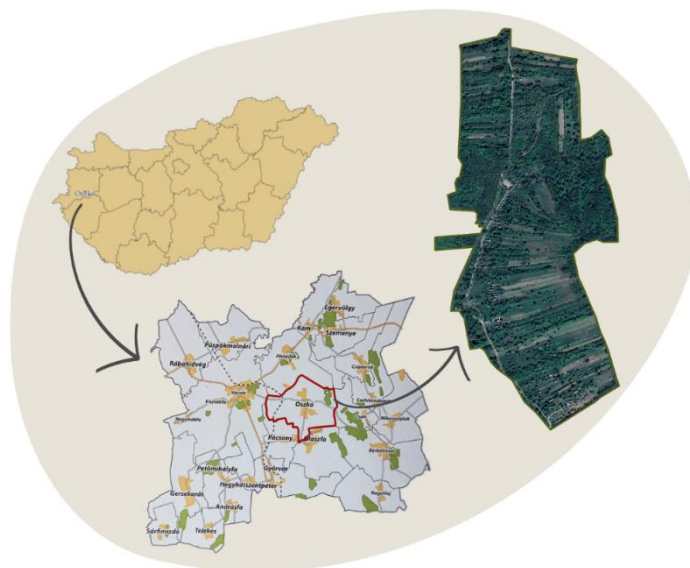
A bor- és a gasztronómiára épülő turizmus sikerességéhez elengedhetetlen a helyi termékek biztos és széleskörű választéka. Mivel Vas megye déli része és Dél-Burgenland is a gazdaságilag fejletlenebb régiók közé tartozik, így ez a projekt az itt működő kis- és középvállalkozók támogatására és fejlesztésére fókuszál.

Nem csak a meglévő vállalkozásokat támogatja marketinges ügyekben, termékeik fejlesztése vagy a piacra jutás megkönnyítése tekintetében, hanem segíti az új vállalkozások beindítását és a meglévők továbbvitelét. A projekt célja volt egy olyan határon átnyúló hálózat kiépítése, mely a helyi termékek bevonásával erősíti a vidéki turizmust és fenntartja a két területre oly jellemző kisparcellás szőlőhegyi karaktert. (INT-05)

4. Tájvizsgálat

4.1. Területlehatárolás (1. ábra)

A szőlőhegy Oszkó község részét képezi; a település a Nyugat-Dunántúlon, Felső-Kemeneshát kistájon (amit a helyiek Vasi-hegyhát néven ismernek), Vas és Zala megye határvidékén helyezkedik el. Maga a szőlőhegy a falu keleti határában, egy délnyugat-nyugati kitettségű dombvonulat oldalában lelhető fel, a környék nagy kiterjedésű erdőségéből, az úgynevezett Farkas-erdőből kialakított írtásterületen. Vasvártól 6 km-re keletre, Szombathelytől és Sárvártól 35 km-re, Zalaegerszegtől pedig 27 km-re fekszik. Északról és keletről erdő határolja, délről a 7361-es számú út, nyugatról pedig szántóföldek. A szőlőhegy területe közel 70 hektár, amelyből a Hegypásztor Birtok 1,5 hektárt tesz ki. (INT-06)

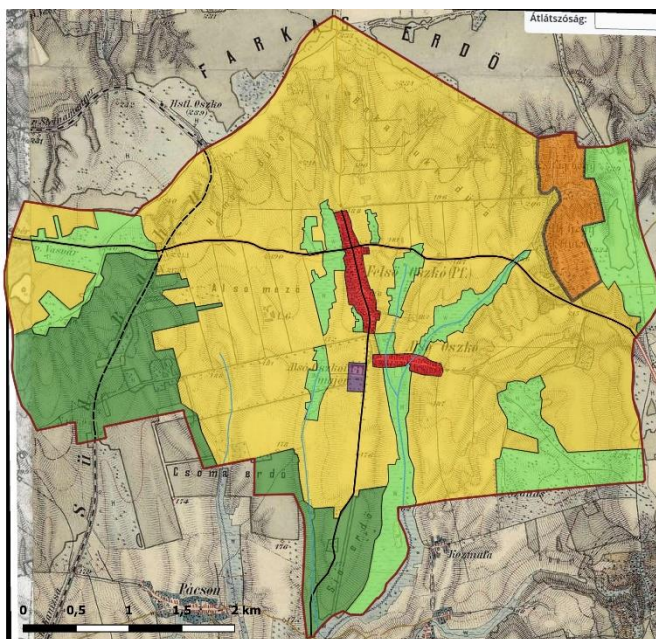

1. ábra: A vizsgálati terület lehatárolása (Alaptérkép: Google Hybrid)

4.2. Tájértörténet

4.2.1. Oszkó község történeti áttekintése

Oszkó község nevét legkorábban 1217-ben említik az írott források, II. Endre király oklevelében, amelyben a vasvári káptalan birtokait írja össze (ZÁGORHIDI 2002, 23). A Katonák útja mentén helyezkedtek el az Árpád-korban a Nádasd nemzetség birtokai, köztük a legkeletibb, Oszkó is. A nemzetség valamennyi ága – legalább 3-4 család – jelen volt a birtok területén, ezek közül az úgynevezett oszkói ág a 13-14. század fordulóján igyekezett a földterület nagy részét saját kézbe venni. Ebből alakult ki a későbbi Felső-Oszkó. Egy kisebb része a család másik, Nádasdy ágának kezén maradt, ebből lett Alsó-Oszkó. Felső-Oszkó jellegzetes útifalu volt, amely egy észak-déli irányú, a Kemenesháton átvezető út mentén szerveződött, közepén egy a 14. században már biztosan álló templommal; ezért a középkorban nevezték Hosszúoszkónak vagy Egyházasoszkónak is. Alsó-Oszkó egy kisebb keresztirányú út mellett alakult ki, ezért nevezhették Általoszkónak. A két településrész csak 1941-ben egyesült (2. ábra). (ZÁGORHIDI 2002, 17-21, 48)

2. ábra: A harmadik katonai felmérésen (1880) jól látható a két különálló településrész
(Alaptérkép: III. katonai felmérés)

A hódoltság időszaka a település teljes pusztulását hozta. Ebben az időszakban a török-magyar határt a Rába folyó képezte, az ettől délre fekvő területek, így a Kemeneshát is állandó török fenyegetésnek volt kitéve. Ennek következtében nemcsak a népesség esett vissza jelentősen, hanem a birtokos családok egy része is kihalt vagy elvesztette anyagi háttérét. A népesség csökkenésével együtt járt a kultúrtáj pusztulása és a természetes növénytakaró tértnyerése, mindenekelőtt a visszaerdősülés. (ZÁGORHIDI 2002, 61)

A török kor pusztulása után hosszú időt vett igénybe az eredeti birtokviszonyok helyreállítása, amely vidékünkön együtt járt a nagybirtok tértnyerésével. A háborús időkben kihalt köznemesi családok birtokait a korszak felemelkedő arisztokratái szerezték meg, környékünkön jellemzően a Festeticsek. A nagybirtokok megjelenésének következtében kialakultak a majorságok, amely Oszkóban is egy új településrészt hozott létre. A korszak jellemző tendenciája a nagy

kiterjedésű, írtásterületeken létrejött szőlőhegyek elterjedése. A falu területén is kettő, a falurészek birtokosai szerint elkülönülő szőlőhegy, a Csillag-hegy és az Új-hegy jött létre.

A jobbágyszabadítás következtében a falu lakói jellemzően kisparaszti birtokokhoz jutottak, a megmaradt uradalmi majorságokat csak a 20. század elején parcellázták fel, ekkor tudott földet vásárolni a Festetics-uradalom egykori mérnöke is, kinek leszármazottjai, a Rusznyák család az államosításig a falu egyik legjelentősebb birtokosai voltak. A falu kis- és középbirtokos lakói főként gabonatermesztésből és állattartásból éltek, és a nehéz körülmények ellenére egészen a második világháborúig a népességszám folyamatosan növekedett. Ebben az időben Oszkó tehetős gazdafalunak számított a környéken (3. ábra). 1960-tól, a TSz megalakulásának évétől azonban rohamosan csökkenni kezdett a lakosság. (INT-07)

3. ábra: Falukép az 1950-es évekből (Forrás: ZÁGORHIDI 2002)

A szocialista időkben Oszkó három település – Oszkó, Olaszfa, Pácsony – kisebb központjaként funkcionált, így viszonylag elkerülhette a leépülés folyamatát és a rendszerváltást követően valamelyest jobb adottságokkal rendelkezett a térség többi aprófalvához képest. Napjainkban viszont egy fejlesztésre szoruló, központhiányos térség községeként nehéz kihívások előtt áll, a vidékfejlesztési programok megvalósítása előmozdítaná a település élhetőbbé tételét. (INT-07)

4.2.2. A szőlőhegy története (5. ábra)

A legkorábbi adatok a szőlőhegy történetéből a középkorból származnak, ekkor kezdték meg az írtásterületek kialakítását a szőlőtermesztés számára. Ebben az időben valószínűleg még az Agg-hegyen, a falu keleti határában folyt a termelés, ez azonban a 17. századi ismétlődő török támadások miatt teljesen elpusztult. (ZÁGORHIDI 2002, 81)

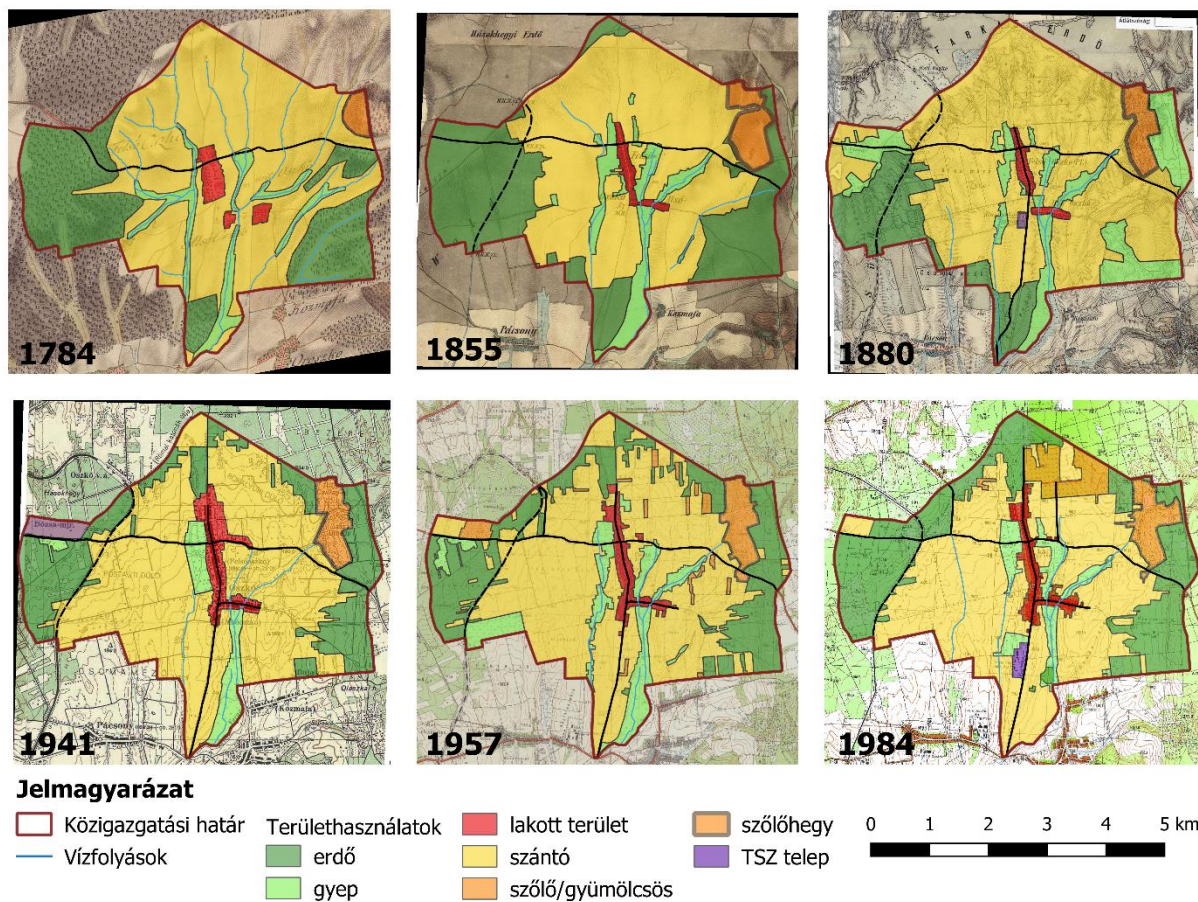
A Kemenesháton a 18. század közepétől kezdtek újra szőlőt telepíteni a kis faluk határába, Oszkóban ekkor már az Új-hegy vagy Ebtulok nevezetű dűlőkön ültettek szőlőt. Ebben az időben alakult meg a hegyközségi szervezet is, melynek első hivatalos okirata az 1787-es szőlőhegyi kereszt alapítólevele. Ez a kereszt a mai napig megtalálható a hegy bejáratánál (4. ábra). A hegyközség szervezetének szigorú törvényei szabályozták a terület kialakítását, így az Új-hegy egységes telekrendszere és a fűrészfogasan épített pincék rendszere a mai napig megfigyelhető. (ZÁGORHIDI 2014, 8)

4. ábra: Szőlőhegyi gazdák a hegyi keresztnél, 1954 (Forrás: ZÁGORHIDI 2002)

Valamivel később, 1839-ben a falusiak kérésére újabb szőlőterületeket alakítottak ki, ez lett a mai nevén is ismert Csillag-hegy. Bár egy hegyközségbe tartozott az Újhegygel, területe már nem volt olyan egységes. A nagy terjeszkedés miatt a későbbiekben a szomszédos falu, Csehi és Oszkó határán létrejött egy kisebb szőlőhegy, a Döbör-hegy is, ez azonban közigazgatási viszonylatban már nem tartozik az oszkói szőlőhegy egységéhez. (ZÁGORHIDI 2002, 83)

Az oszkói hegyközségi szervezet egészen a II. világháborúig aktívan működött. Tagjai, a szőlőhegyi gazdák maguk közül választottak bírót négy évente, aki a szintén választott esküdtekkel együtt a törvények betartását felügyelte. Ellenőrizték a gyepek, utak és szőlőterületek állapotát, valamint büntetést is kiszabhattak a vétkeseknek. Továbbá fizetett fegyveres csász, vagyis hegypásztor is ügyelt a szőlőhegy rendjére, megakadályozta az esetleges lopásokat, pincefeltöréseket és károkozásokat. (ZÁGORHIDI 2014, 9-10 és ZÁGORHIDI 2002, 83-84)

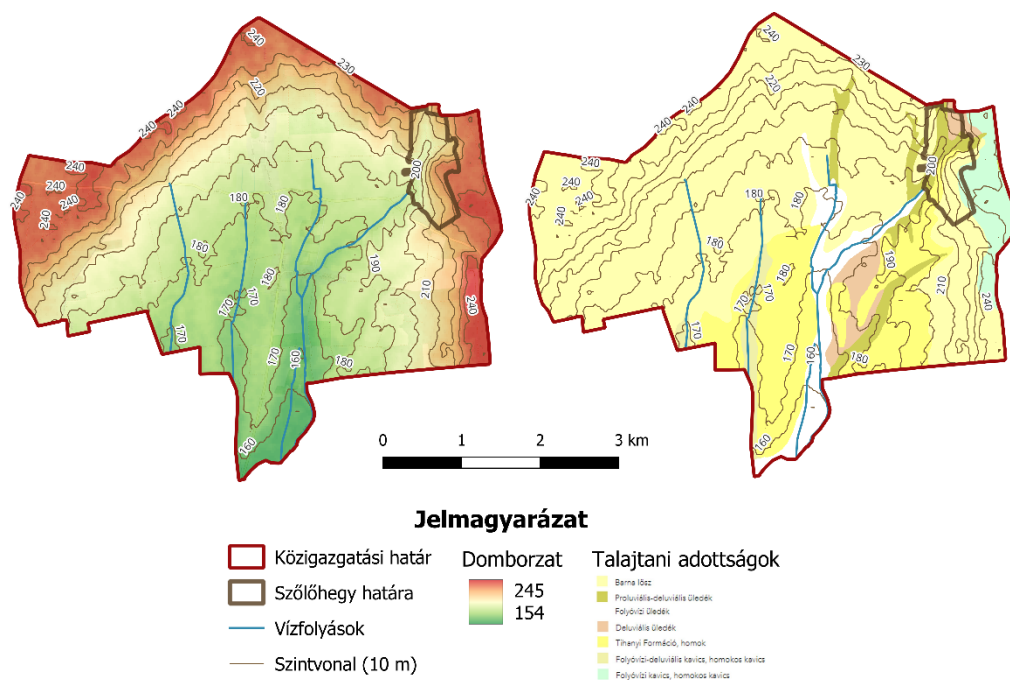
5. ábra: A szőlőhegy területének és szerkezetének változása 1784-től 1984-ig
(Alaptérképek: katonai felmérések)

4.3. Természeti és táji adottságok

4.3.1. Domborzat, talaj (6. ábra)

Maga a Felső-Kemeneshát egy vastag kavicstakaróval fedett dombvonulat, melynek északi, területünkre eső része meredek, vízmosásokkal erősen szabdalt. Oszkó községe is egy patak völgyek által kiszélesített medencében, a Verna-patak völgyében található. Meghatározó domborzati eleme a Kemeneshát déli, enyhén lejtősebb oldala, amely a sík területeken agyag és homokhordalékokban végződik és északról félkör alakban fogja közre a területet. A fennsíkot

egykor összefüggően fedő kavicsstakaró mára a térségben csak Oszkó környékén maradt egyben. Talajtani adottságok szempontjából a barna lösz talaj a legjelentősebb a területen, de található továbbá homok, kis mértékben homokos kavics és a patak mentén folyóvízi üledék is. A kistájat a pleisztocénben lösztakaró borította, ami az idő előrehaladtával bemosódott a talajba, és így nagy mennyiségű vályog halmozódott fel a területen. (BODA és ORBÁN 2000, 8-13, 16)

6. ábra: A domborzati és talajtani adottságok alakulása Oszkó község területén
(Forrás: INT-08)

4.3.2. Vízrajz

Oszkó területén a domborzati viszonyok miatt déli lefutású, gyér vízhozamú patakok és ideiglenes források találhatóak. Ezek közül a legjelentősebb a Verna patak, mely a Sárvíz-patak vízgyűjtő területéhez tartozik, Győrvárnál folyik a Sárvízbe, amely később Zalaszentivánnál a Zalába torkollik. (BODA és ORBÁN 2000, 14-15) Állóvizekből (természetes és mesterséges tavak) egy víztározó található a területen.

4.3.3. Éghajlat és helyi klíma

Oszkó éghajlata mérsékelt nedves-mérsékelt száraz, óceáni. Uralkodó szélirányai az É-i és ÉNY-i, melyek átlagos sebessége 3 m/s körüli. Alacsony az évi közepes hőingadozás, enyhe tél és mérsékelt meleg nyár jellemzi a területet. Évi középhőmérséklete 9,6-9,8 °C. Évi csapadékmennyisége az ország más részeihez viszonyítva bőséges, 700-800 mm körüli,

azonban a csapadék eloszlása igen egyenetlen és a korábbi csapadékos nyarak eltűnőfélben vannak. (BODA és ORBÁN 2000, 13-14; SZINETÁR 2022, 6)

4.3.4. Növényföldrajzi viszonyok

Bár Oszkó területén manapság az agrártáj dominál és a meglévő erdők jelentős része erdei fenyves vagy akácos telepített állomány, az eredeti növénytakaró néhány helyen nyomokban még felfedezhető. Az északi és északnyugati területek fő erdőalkotó fajai a *Quercus* és a *Carpinus*, valamint a *Fagus* nemzetség tagjai. (7. ábra)

7. ábra: Tölgyes-elegyes erdő (Forrás: saját felvétel, 2024. február 25.)

Ezekben az amúgy árnyékos erdőkben a kora tavaszi aszpektus

növényei az odvas és ujjas keltike (*Corydalis cava*, *C. solida*), az orvosi tüdőfű (*Pulmonaria officinalis*) továbbá a berki és bogláros szellőrózsa (*Anemona nemorosa*, *A. ranunculoides*). A cserjeszint kökényből (*Prunus spinosa*), galagonyából (*Crataegus monogyna*), fekete bodzából (*Sambucus nigra*) és vadrózsából (*Rosa canina*) áll. (SZINETÁR 2022, 17-25, 34-37)

A védett növények közül a hóvirág (*Galanthus nivalis*) és a tözike (*Leucojum vernalis*), az erdei ciklámen (*Cyclamen purpurascens*), a hegyi csillagvirág (*Scilla drunensis*), valamint a szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*) a leggyakoribb. (KULCSÁR et al. 2022; 378, 376, 272, 361, 115)

A vízfolyások menti területeken a vízparti növények (például a *Typha latifolia*), míg a réteken a gyógy- és gyomnövények a jellemzőek (például *Matricaria chamomilla*). A település növényföldrajzi viszonyai befolyásolják a helyi mezőgazdaságot, melynek köszönhetően számos agrár növény is előfordul a területen. Oszkó talajtani adottságai kedvezőek a gabonának, a szőlőnek, az őszibaracknak és a cseresznyének is.

4.3.5. Állatvilág

A település különleges földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően igen változatos állatvilággal rendelkezik. Az Alpok közelsége miatt dominálnak a montán faunaelemek, azonban jó néhány szubmediterrán és illír faj is fellelhető a területen.

A vizes, mocsaras élőhelyek leggyakoribb fajai a gyepi béka (*Rana temporaria*), a mocsári béka (*Rana arvalis*) és a sárgahasú unka (*Bombina temporaria*), de pettyes és tarajos göte (*Triturus vulgaris* és *T. cristatus*) is előfordul. A siklók, gyíkok és kuzmák mindenhol gyakoriak.

Legnagyobb számban a különböző madárfajok képviseltetik magukat. A lombelegyes erdőkben megtalálható a fenyvescinege (*Parus ater*), a harkály (*Dryocopus martius*), az erdeibagoly (*Asio otus*) és az erdei pinty (*Fringilla coelebs*), míg a mezőkön és réteken a fehér gólya (*Ciconia ciconia*), a héja (*Accipiter gentilis*) és a karvaly (*Accipiter nisus*). (BODA ÉS ORBÁN 2000., 23-29.)

4.4. Védett területek, értékek

A dolgozatom vizsgálati területén jelenleg helyi vagy országos jelentőségű védett természeti terület, Országos Ökológiai Hálózat, illetve Natura 2000 terület nem található, azonban a szőlőhegy a Vasi-Hegyhát Natúrpark részét képezi. Továbbá a szőlőhegytől nem messze, Kám település közigazgatási határain belül található a Jeli Arborétum, amelyhez turistaút is vezet a szőlőhegyről, és amely meghatározó turisztikai célpontja a térségnek. (INT-09)

A szőlőhegyi pincék közül kettő műemléki védelem alatt áll, továbbá a szőlőhegy alsó bejáratánál egy természeti emlék, a *cserfák és kút* is fellelhető. A falu közigazgatási határán belül számos régészeti lelőhely is akad, melyek sok kor emlékét őrzik; ezek közül egy római kori lelőhely a szőlőhegy mellett, keleti irányban található.

Az interaktív természetvédelmi térkép (4. Melléklet) segítségével megállapítható, hogy Oszkó a környező településekhez képest igen elmaradott a regisztrált értékek és természetvédelmi területek szempontjából. Főként az egyedi tájértékek hiánya a szembetűnő, pedig bőven akadna ilyen jellegű potenciális érték a területen; felmérésüket egy, a közeljövőben mindenképpen elvégzendő feladatnak tartom.

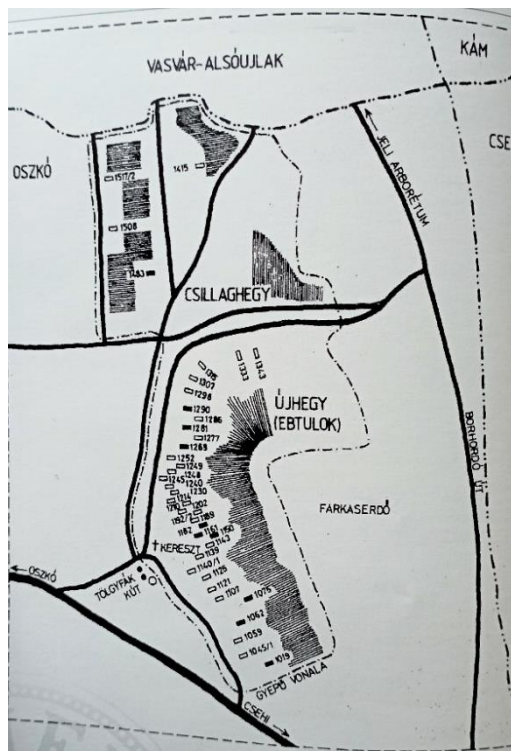
4.5. A szőlőhegy részei (8. ábra)

Ahogy már korábban említésre került, történelmi forrásokból kiderül, hogy a középkorban még egy teljesen más helyen, a falu keleti határában, az Agg-hegyen folyt a szőlőtermesztés, amely azonban a török korban teljesen elpusztult.

Az Új-hegy, a 18. században létrehozott új szőlőhegy a vizsgálati területem déli részét foglalja magában. A legidősebb pincék és a helyenként fennmaradt szabályos szőlőtelepítések ennek a kornak az emlékeit őrzik. Két legfontosabb bejárata a hegy déli csücskében, illetve középen, az idős tölgyfáknál és a hegyi keresztnél található. Összességében elmondható, hogy ez a

szőlőhegy-rész tölti be a központi funkciókat, gyakrabban van használatban, valamint jobban karbantartott. A turisztikai látványosságok és célpontok túlnyomórészt itt helyezkednek el, és a Hegypásztor Birtok is itt található.

A később létesített Csillag-hegy szerkezetileg teljesen más képet mutat. Sokkal szabálytalanabb a telekrendszer és a pincék elhelyezkedése, valamint több az elhagyatott és üresen álló telek. A szőlőhegy északi részén található, területe jóval kisebb, mint az Új-hegyé, amitől egy kettős út választja el. Ezek közül az egyik egy régi mélyút maradványa. Északi és nyugati oldalán kivezető úttal rendelkezik a Borhordó út felé, megközelíteni pedig vagy az Új-hegy felől, vagy a faluból induló gazdasági úton lehet.

8. ábra: A szőlőhegy részeit bemutató térkép (Forrás: ZÁGORHIDI 2014)

4.6. Pincekataszter (5. Melléklet)

A szőlőhegyi pincék felméréséhez az OSM épületállomány vizsgálati területemre eső részét vettem alapul, azonban ezen módosításokat kellett végezni részben a már elpusztult, részben pedig a korábbi felmérésekből kimaradt épületek miatt.

Felmérésem eredményeként összesen 101 pincét jegyeztem fel, ebből 78-at az Új-hegy, 23-at pedig a Csillag-hegy területén. A kataszter elkészítéséhez vizsgáltam a pincék építési idejét, építési típusát, állapotát, környezetét, a tulajdonjogi viszonyukat és az esetleges funkciót, amelyet betöltenek. Ezekből az adatokból különböző kimutatásokat tudtam végezni, a legrelevánsabb eredményeket az alábbiakban részletezem.

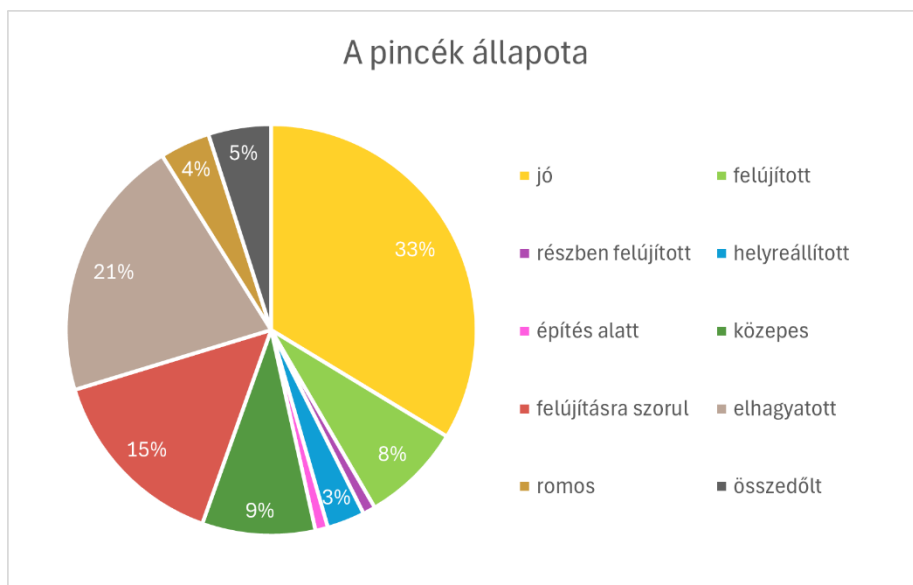
A pincék építési idejének vizsgálatakor megállapítottam, hogy a legidősebbek a 18. századból származnak, az első pontosan ismert építési dátum pedig egy 1805-ös bevésett évszám. A legtöbb pince a 19. és 20. századból, valamint az 1980-as évekből származik, de viszonylag sok, 11 darab új építésű is található a szőlőhegyen. A többi ezen évszámok közötti időkből való, az 1960-as évektől a 2000-es évekig terjedően. Továbbá 5 olyan épület is felmérésre került, amelyek építési ideje nem meghatározható, ezek főként hétvégi házak vagy úgynevezett bungallók. (9. ábra)

9. ábra: A szőlőhegyen található pincék építési idejének megoszlása (db) (Forrás: saját felmérés alapján)

A pincék építési típusát már sokkal nehezebb kategorizálni, hiszen számtalan variáció alakult ki az évek során. Általánosan elmondható azonban, hogy a 18-19. században épült pincék borona és/vagy tömés falúak és zsuppfedelek. A 20. századbelieknél már megjelenik a vakolat, és a legtöbbjük már téglából épült fel. A tető leginkább cserépfedésű, de a későbbiekben ezek közül néhányat palatetőre cseréltek. A '60-as évektől egészen a '90-es évekig téglából, palából és cserépből építkeztek, valamint pár lemezből épült „bungalló” is létesült a területen. Az új építésű pincéknél szintén a tégl és a cserép a legmeghatározóbb, kivétel azoknál az épületeknél, ahol rekonstrukciós céllal hagyományos építés és fedés valósult meg. Ezek az épületek többnyire bemutató helyszínek vagy turisztikai létesítmények.

Az állapotfelmérés eredménye alapján (10. ábra) kijelenthető, hogy a szőlőhegyi pincék egyharmada jó állapotban van, vagyis az épület karbantartott, esetleg fel is újított, nem romos vagy veszélyes és többnyire rendszeresen használják. 12%-a a pincéknek felújított vagy helyreállított, illetve 9%-a közepes állapotú, amely ez esetben azt jelenti, hogy jellemzően használatban van, a legszükségesebb karbantartások el vannak végezve, de esztétikailag nem a legelőnyösebbek. A felújításra szoruló pincék a teljes épületállomány 15%-át teszik ki, ami viszonylag magas érték, de a legtöbb esetben kisebb beavatkozásokkal javítani lehet ezen épületek állapotán. Igen sok, 21% az elhagyatott épületek aránya, amelyek a Hegypásztor Birtok kivételével az egész szőlőhegyen fellelhetőek. Megjelenésük nagyban rontja a szőlőhegy arculatát és összképét. Továbbá 4% a romos és 5% az összedőlt pincék aránya.

10. ábra: A szőlőhegyen található pincék állapotának megoszlása
(Forrás: saját felmérés alapján)

Tulajdonjogi viszonyokat tekintve a szőlőhegyi pincék 87%-a magánkézben van, 12%-a a Hegypásztor Körhöz tartozik, 1%-a pedig önkormányzati tulajdon.

Továbbá felmérésre került két olyan potenciális mintatelek is, ahol adottak a feltételek egy bemutató birtok kialakítására. Itt elsősorban a pincék típusát, állapotát és jellegét vettem figyelembe, de nem elhanyagolható a környezetük és elhelyezkedésük sem. Javaslataimban részletesebben is kifejttem, hogy milyen fejlesztésekkel és milyen formában valósítható meg a bemutató mintabirtokok kialakítása.

A felmérés keretében az összes pincéről készítettem fényképet, ebből egy válogatás az alábbiakban látható (11. ábra).

11. ábra: Válogatás a pincekataszter keretében felmért szőlőhegyi pincékből (Forrás: saját felvételek, 2024. február)

4.7. Tájérték kataszter (6. Melléklet)

A tájérték kataszter elkészítésekor elsősorban a természeti értékeket és a már meglévő épített-kulturális örökségeket vettem figyelembe. Továbbá felvételeztem olyan objektumokat is, amelyek véleményem szerint a szakdolgozatom és a vizsgálati terület szempontjából értékkel rendelkeznek, valamint bevonhatóak a turisztikai-rekreációs fejlesztésekbe.

Legtöbb értéket az épített-kulturális kategóriában találtam, azonban a picéket a többi értéktől külön kezelem, hiszen ezek a hegy legmeghatározóbb elemei és nagyságrendileg is kimagaslóak. A pincekataszter fejezetben már bemutatásra kerültek ezek az építmények, az értékeseket pedig a szintézis fejezetben fogom ismertetni.

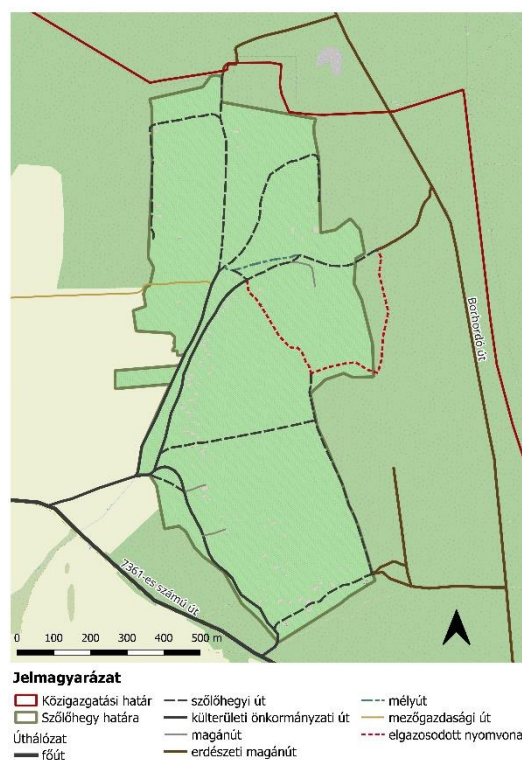
Épített érték továbbá a terület két szakrális létesítménye; a szőlőhegyi kereszt a hegy bejáratánál, valamint a hegyi kápolna a terület dél-keleti csücskében. A kereszt igen nagy jelentőséggel bír, meghatározó eleme a szőlőhegynek és történelmi szempontból is kiemelkedő, hiszen 1787-ben emelték a hegyközség tagjai és azóta áll a szőlőhegy kapujában. A hegyi kápolnát a 2010-es évek közepén építették; a forrásokból ugyan nem ismert, hogy korábban lett volna ilyen építmény a szőlőhegyen, azonban fontosnak tartották, hogy a régi hagyományokat és értékrendet ilyenformán is továbbörökítsék. Mindkét objektum viszonylag jó állapotban van, környezetük rendezett, azonban a rendszeres karbantartás szükséges.

Természeti értékekből is bőven akad a vizsgálati területemen, főként idős tölgyfákat és gesztenyefákat mértem fel, jellemzően a legidősebb és legkarakteresebb egyedeket; számszerűen 12 tölgyfát, 2 gesztenyefát és 1 diófát. Ezen egyedek a természetes növénytakaró és a régi szőlőhegyi gazdálkodás emlékét őrzik, ugyanis az oszkói szőlőhegyen a bortermesztés mellett nagy hagyománya volt a különböző gyümölcsfajokkal való gazdálkodásnak is. Ez a tájegységre és a kisparcellás szőlőhegyekre egyaránt jellemző, tehát kultúrtörténeti értéke is van, valamint egy sokkal fenntarthatóbb és ökológikusabb gazdálkodási forma lehetőségét veti fel, hiszen így nem tudott monokultúra kialakulni.

Továbbá 5 értékes kilátópont is akad a szőlőhegyen, többnyire annak keleti, hegyháti oldaláról nyílik szép kilátás. Nem csak a falu, hanem a környező tájrészlet is igen szépen kibontakozik ezekről a nézőpontokról. Fontos az ilyen jellegű értékek beazonosítása, főként tájképvédelmi szempontból, ugyanis a fokozódó beépítések és a mezőgazdaság túlsúlya mellett különösen figyelni kell a tájkép és az adott területre jellemző tájkarakter megőrzésére.

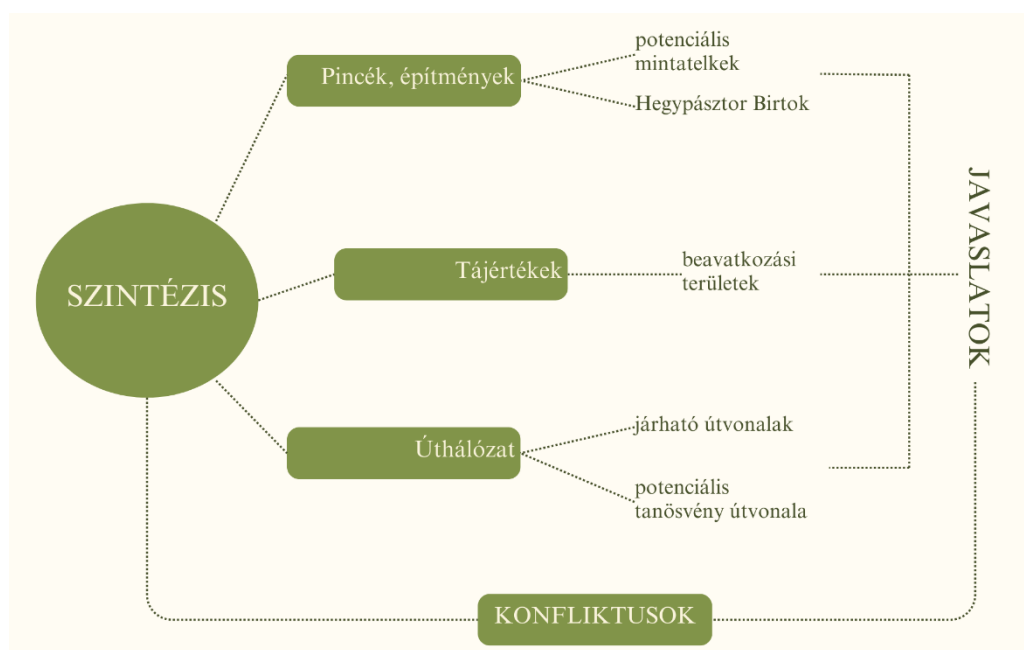
4.8. Úthálózat (12. ábra)

Úthálózat tekintetében a szőlőhegy fő útvonalai a terület nyugati oldalán futnak; az Új-hegy déli részén még csak egy, majd a hegyi keresztől két párhuzamos út halad, ebből egyik a Csillag-hegyre vezet, a másik pedig a két hegyrész határán kifut keleti irányba a Borhordó út felé. Ezen utak állapota megfelelő, nagyrészt szórt kavicsburkolat fedi őket, amely még autóval is jól járható. A kevésbé használt területeken földút van, ezek csak a meredekebb terepen válnak veszélyessé; például a vízmosságok miatt. Összességében megállapítható, hogy gyalogosan a hegy teljes területe bejárható, csak egy-két helyen tűntek el régi ösvények és túravonalak a terület elgazosodása miatt. A hegyre bevezető utak közül a Borhordó út irányából erdészeti és túraútvonalak vezetnek, a falu felől a főútról két kavicsos út ágazik le, egy gazdasági út pedig Felső-Oszkóból szántóföldek között vezet ki a szőlőhegyre, azonban ennek állapota erősen leromlott.

12. ábra: A szőlőhegy felmért úthálózata (Alaptérkép: OSM Standard)

5. Szintézis

A szintézis keretein belül külön pontban fogom értékelni a pincéket, a tájértékeket és az úthálózatot, valamint a fontosabb konfliktusforrásokat is ismertetem. Az egyes alfejezetekben igyekszem kiemelni az értékes objektumokat, területeket és útvonalakat, meghatározni azokat az értékeket, amelyekkel a későbbiekben érdemes foglalkozni; ez a leszűkített állomány és a konfliktusok összevetése fogja megalapozni a 7. fejezetben a szőlőhegy fejlesztésére irányuló javaslataimat.

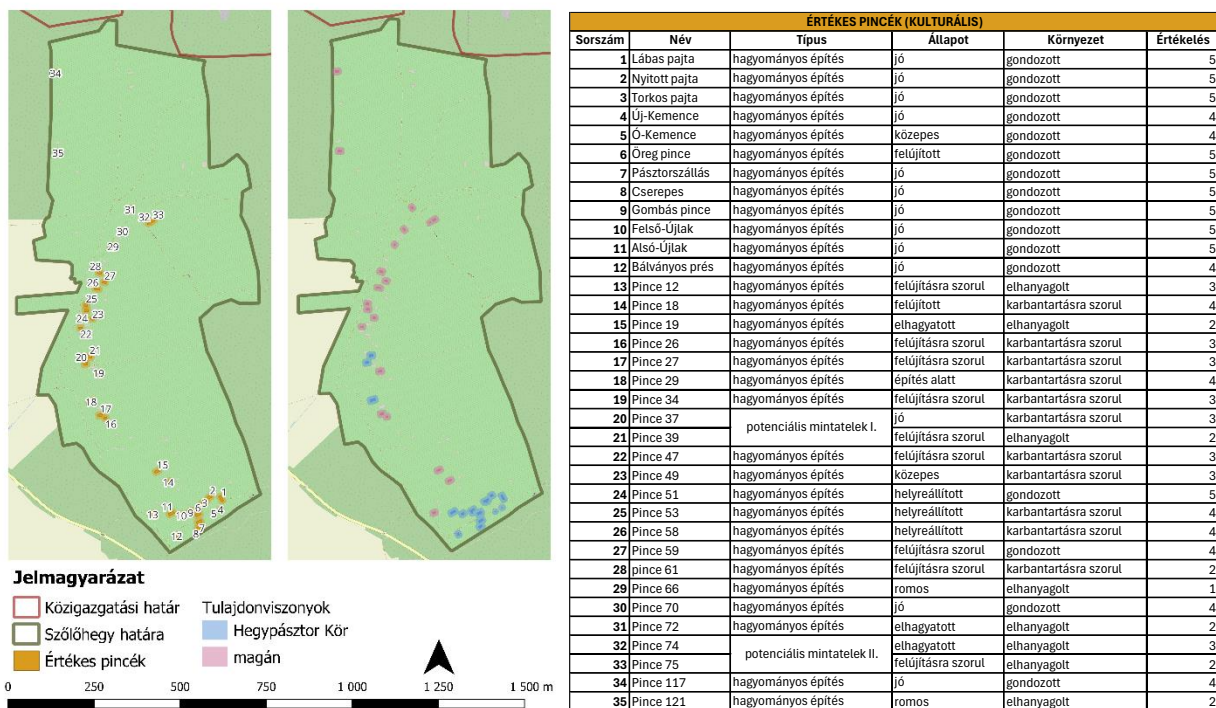
5.1. Pincék, építmények

A pincék vizsgálatakor az állapotfelmérés után, melyet a pincekataszter fejezetben részleteztem, először az építmények környezetét értékeltem. Három kategóriába soroltam a telkeket a fenntartásuk mértékétől függően. Az általam felmért 101 pince szinte teljesen szabályosan eloszlik a három kategória, a gondozott, a karbantartásra szoruló és az elhanyagolt között. Gondozott kategóriába 35 telket soroltam; ezeken intenzív és rendszeres fenntartó munka folyik és a birtok esztétikai értéke is magas. Karbantartásra szorulóknak azokat a telkeket értékeltem, ahol a legszükségesebb munkálatok (például fűkaszálás) el vannak végezve, de nagyobb energiát nem fordítottak a birtok megjelenésére; 33 ilyen területet rögzítettem. Az elhanyagolt kategóriába szintén 33 telek került, ezek már részben vagy teljesen elgazosodtak, fenntartási munkáknak nem látni a nyomát.

A felmérési szempontokat összevetve (pincék állapota, környezetük gondozottsága) egy 1-5-ig terjedő skálával értékeltem a szőlőhegyi birtokokat. 1-es értékelést azok a pincék kaptak, melyek már teljesen összedőltek vagy annyira romosak, hogy nem lehetne felújítani csak újjáépíteni őket, 7 darab ilyen pincét mértem fel. A 2-es értékelés azokra a telkekre vonatkozik, ahol az épületek többsége gazban áll, tulajdonos nincs vagy nem gondozzák, az épület pedig csak nagyobb beavatkozással korszerűsíthető, ebből a kategóriából 22 darabot találtam. A 3-as, közepes kategóriában a pincék és a telkek vagy használatban vannak, de nem kiemelkedően gondozottak vagy elhagyatottak, de az épületek még viszonylag jó állapotúak, 29 darab ilyen pincét azonosítottam. A 4-es értékelésű birtokok azok, amelyek rendszeresen karbantartottak, tulajdonosuk használja őket viszont esztétikai értékük nem tökéletes, kisebb felújítási munkák szükségesek; ebbe a típusba 20 darab pincét soroltam. 5-ös értékelést 23 darab olyan pince kapott, amelyek felújítottak, jó állapotúak és gondozottak, továbbá hagyományos építésűek vagy új építés esetén tájba illesztettek.

Mindezen értékelések után leválogattam azokat a pincéket, amelyek hagyományos építésük miatt bírnak értékkel és a szőlőhegy arculatát, karakterét meghatározzák. 35 ilyen értékes épületet találtam, legtöbbje a Hegypásztor Birtokon és a szőlőhegy középső részén helyezkedik

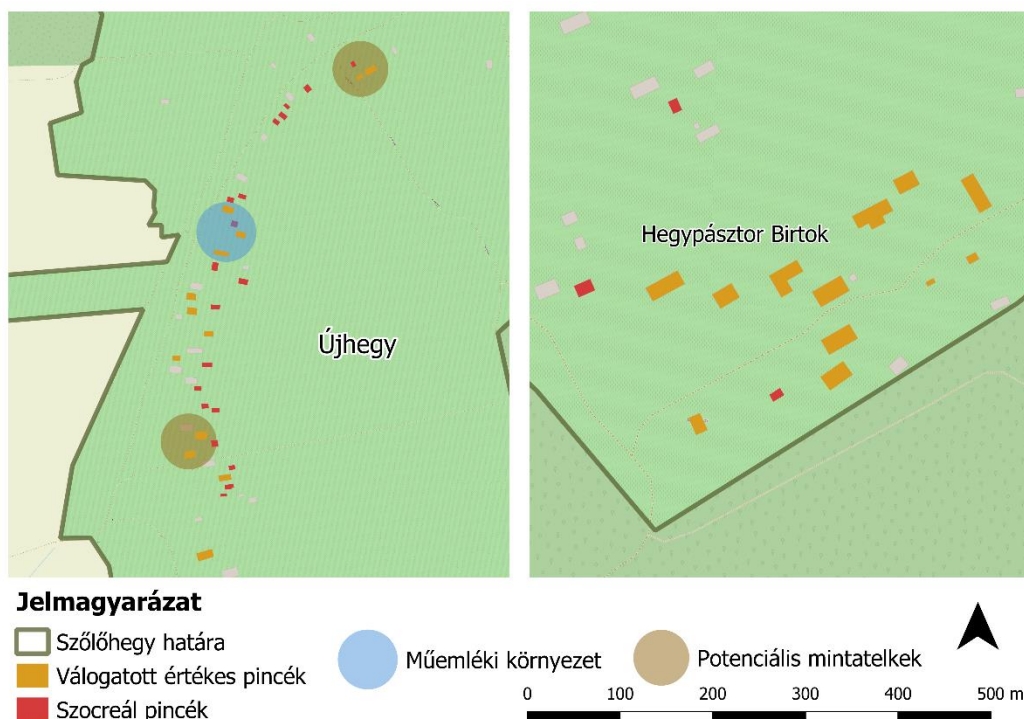
el. Tulajdonjogi viszonyukat tekintve a Hegypásztor Birtokon lévő és további három a szőlőhegy közepén a Hegypásztor Körhöz tartozik, míg a többi magánkézben van. Azonban ezen értékes telkek közül is igen sok, amely elhanyagolt és felújításra szoruló; 8 darab pince és telek 3-as, 7 darab annál rosszabb minősítésű. (13. ábra)

13. ábra: A leválogatott értékes pincék (Alaptérkép: OSM Standard)

A szőlőhegy nagy kiterjedése és a kihasználatlanságból eredő tisztázatlan birtokviszonyok miatt az egész terület helyreállítása és fejlesztése szakdolgozatomat meghaladó feladat lenne, így az értékes pincék állományát tovább szűkítettem. Figyelembe vettem elhelyezkedésüket, állapotukat és összevettem a pincekataszter fejezetben ismertetett mintatelkek esetleges helyszínével. Mindezek alapján a vizsgálati területemről az alábbi helyszíneket emeltem ki: a két potenciális mintatelket, ahol értékes pincék találhatóak és környezetük alkalmas a hagyományos szőlőhegyi gazdálkodás bemutatására; valamint a két műemlék pincét és környezetét. Ezen pontok között továbbá adott a feltétel pincesor kialakítására. Valamint fontosnak tartom a Hegypásztor Birtok pincéit is, hiszen ezek mind jó állapotú, karbantartott építmények, jelenleg is turisztikai célokat szolgálnak. Építési típusukat tekintve pedig kivétel nélkül hagyományos építésűek és fedésűek vagy rekonstruált létesítmények. Az értékelés ezen pontján említést kell tennem azokról a '60-70-80-as évekből pincékről és építményekről, amelyek a szőlőhegy egész területén fellelhetők. 23 darab ebből a korszakból származó pincét

azonosítottam, jórészt a műemlék pincék és a mintabirtokok körül találhatóak, így a fejlesztési javaslatokat nagyban befolyásolhatják. (14. ábra)

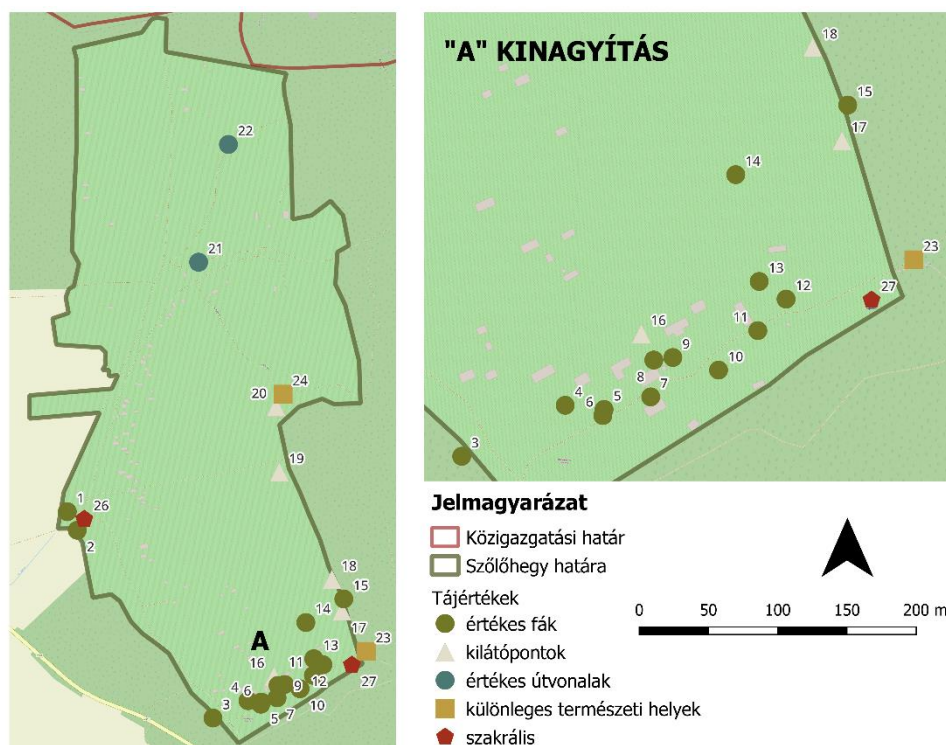
14. ábra: Potenciális tervezési területek (Alaptérkép: OSM Standard)

5.2. Tájértékek

Az általam felvételezett tájértékeket öt kategóriába – értékes fák, kilátópontok, értékes útvonalak, különleges természeti helyek, szakrális értékek – soroltam. Az objektumok különböző típusba való tartozás miatt az értékelési rendszerem megnevezéseiben található némi eltérés, de lényegében ugyanabból a szempontból elemeztem valamennyit.

A kataszter készítésekor szintén állapotukat és környezetüket vizsgáltam meg először; az állapotfelmérésnél jó, közepes, sérült és/vagy elhagyatott kategóriákat hoztam létre, a környezetállapot meghatározásához pedig rendezett, gondozott, karbantartásra szoruló vagy elhanyagolt meghatározást használtam. Ezen értékeknél egyaránt elvégeztem az 1-5-ig terjedő skálával való értékelést is.

Az alábbi térképen (15. ábra) látható ezen tájértékeknek a vizsgálati területen való elhelyezkedése; a könnyebb átláthatóság kedvéért kiemeltem a Hegypásztor Birtok területét, ahol sokkal több ilyen érték került felmérésre. Sorszámmal való ellátásuk a későbbiekben ismertetett táblázatokkal együtt lehetővé teszi, hogy pontosan is meghatározható legyen egy-egy kiemelt érték elhelyezkedése.

15. ábra: Tájértékek elhelyezkedése a szőlőhegyen (Alaptérkép: OSM Standard)

A felmért 15 darab fa értékelése esetében a rendezett meghatározás intenzívebb fenntartást, míg a gondozott kifejezés csak a minimális feladatok ellátását jelenti. Három példánynál idős korukat is megemlítettem, továbbá itt fontos szerepet játszik a sérülések felmérése és rögzítése is. Ezen minősítések alapján 8 darab faegyed minősítése lett 4-es vagy annál jobb kategóriájú.

ÉRTÉKES FÁK				
Sorszám	Név	Állapot	Környezet	Értékelés
1	Tölgyfa	idős, jó	rendezett	5
2	Tölgyfák és kút	idős, közepes	karbantartásra szorul	2
3	Idős gesztenyefa	jó	rendezett	3
4	Tölgyfa II.	jó	gondozott	4
5	Csertölgy	jó	gondozott	4
6	Csertölgy II.	jó	gondozott	4
7	Diófa	közepes	gondozott	3
8	Tölgyfa III.	jó	gondozott	4
9	Csertölgy III.	jó	gondozott	4
10	Csertölgy IV.	jó	gondozott	4
11	Csertölgy V.	jó	gondozott	4
12	Idős gesztenye II.	idős, sérült	rendezett	3
13	Tölgyfa IV.	jó	karbantartásra szorul	3
14	Tölgyfa V.	kis mértékben sérült	rendezett	3
15	Tölgyfa VI.	kis mértékben sérült	rendezett	3

A kilátópontok, látványkapcsolatok esetében sokkal nehezebb különválasztani az adott pont állapotát és a környezetének állapotát, valamint meghatározni a látványkapcsolat minőségét. Itt tehát a jó állapot arra utal, hogy a kilátópont már valamilyen meglévő funkció közelében helyezkedik el, a látványtengely egyértelmű, míg az elhagyatott állapotú pontok félreeső helyen vannak, eddig még nemigen használták őket.

KILÁTÓPONTOK				
Sorszám	Név	Állapot	Környezet	Értékelés
16	Kilátópont/fehér cseresznyefa	jó	gondozott	4
17	Kilátópont II.	jó	karbantartásra szorul	4
18	Kilátópont III.	jó	karbantartásra szorul	3
19	Kilátópont IV.	elhagyatott	karbantartásra szorul	4
20	Kilátópont V.	elhagyatott	karbantartásra szorul	3

Értékes útvonalaimhoz a mélyút régi gazdasági hasznosítása miatt került, míg a fenyves-tölgyes út természeti és esztétikai értéke miatt. A mélyút állapotát és környezetét tekintve igen elhanyagolt, régóta nem volt használatban, így a növényzet kezdi benőni a területét. A fenyves-tölgyes út azonban tiszta és rendezett, gyalogszerrel könnyen járható (kerékpárral és autóval való közlekedésre jelen állapotában nem alkalmas).

ÉRTÉKES ÚTVONALAK				
Sorszám	Név	Állapot	Környezet	Értékelés
21	Mélyút	közepes	karbantartásra szorul	3
22	Fenyves-tölgyes út	jó	rendezett	5

A különleges természeti helyek közül az erdei tó egyértelműen pozitív minősítésű, alkalmas a fejlesztési javaslatokba való bevonásra; egyedüli veszélyeztetője az egyre fokozódó fakitermelés a környező erdőkben és az inváziós növényfajok terjedése. A tisztás jelenlegi állapotában még nem hasznosítható, azonban kedvező elhelyezkedése és természeti adottságai miatt nagy potenciállal rendelkezik. A szőlőhegyhez viszonylag közel eső egykori kavicsbánya igen különleges helyszín lehetne rekreációs célú fejlesztésekre, azonban a növényzet elburjánzásának, az illegális szemétkerakatok és építési törmelékek jelenlétének köszönhetően rehabilitációja egy nagyobb projekt keretén belül tudna csak megvalósulni.

KÜLÖNLEGES TERMÉSZETI HELYEK				
Sorszám	Név	Állapot	Környezet	Értékelés
23	Erdei tó, bombatölcsérek, fenyves elegyes erdő	jó	rendezett	5
24	Tisztás	elhagyatott	elhanyagolt	3
25	Kavicsbánya	elhagyatott	elhanyagolt	2

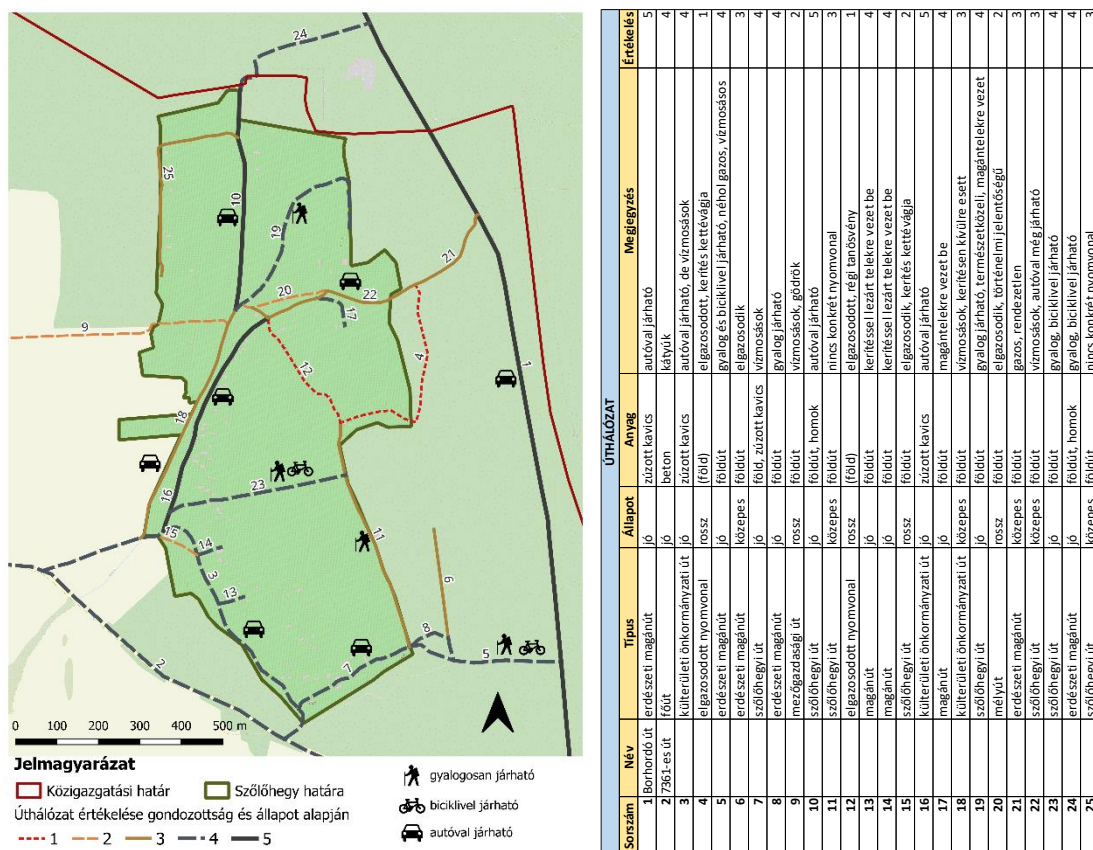
Utolsó kategóriaként a szőlőhegy szakrális építményeit szeretném értékelni. A pincéken és a Hegypásztor Kör egyéb létesítményein kívül ezek az egyetlen kulturális-épített építmények a vizsgálati területemen. Mindkét objektum a közelmúltban felújításra került, azonban környezetük folyamatos gondozást igényel.

SZAKRÁLIS				
Sorszám	Név	Állapot	Környezet	Értékelés
26	Hegyi kereszt	felújított	karbantartásra szorul	3
27	Hegyi kápolna	felújított	gondozott	4

5.3. Úthálózat

A vizsgálati terület úthálózatának értékelése hasonló módon történt, mint a korábbi értékek esetében. Legelőször típusukat és állapotukat határoztam meg – jó, közepes és rossz kategóriába sorolva őket, majd az útburkolatok anyagát mértem fel. Bitumenburkolattal csak a 7361-es számú főút van ellátva, a terület jellegéből adódóan a földutak és a zúzott kavicsal fedett utak vannak többségben. Ezek az utak bár sokkal természetközelibbek és tájba illőek, a vízelvezetés hiánya miatt keletkező vízmosások következtében nehezen járhatóak. Két útnál továbbá részleges homokborítás is található, amely tovább nehezíti a vízelvezetést. Az utak gondozottságát és állapotát összevetve elkészítettem az 1-5-ig terjedő skálával való értékelést is. A megjegyzés oszlopban röviden kifejtettem a konfliktusok okát, valamit lejegyeztem melyik nyomvonalon miképpen lehet közlekedni (gyalog, biciklivel, autóval). Az 5-ös, 11-es, 12-es, 19-es és 23-as számú út természeti, míg a 20-as számú út történeti-természeti értékkel is bír, hiszen ez egy régi, a hagyományos gazdálkodáshoz kapcsolódó mélyút emlékélt őrzi.

Az alábbi áttekintő térképen (16. ábra) az 1-5-ig terjedő skála eredményei szerint kategorizáltam az útvonalakat, piktogramokkal jelöltem járhatóságukat, valamint sorszámokkal láttam el őket, így könnyen beazonosíthatóak a mellékelt értékelési táblázat segítségével.

16. ábra: A terület úthálózatának értékelése (Alaptérkép: OSM Standard)

5.4. Konfliktusok

A tájvizsgálat, valamint az értékelés során azonban számos konfliktusforrást is felfedeztem a területen. Ezek nem csak ökológiai és esztétikai, hanem funkcionális csoportokba is oszthatóak, így komplex kezelést igényelnek. Először a pincék és környékükön jelentkező konfliktusokkal foglalkozom, majd kitérek az úthálózatra és a tájértékeket érintő problémákra, végül pedig a vadkerítés kialakításának negatívumait mutatom be.

A pincék tekintetében a legjelentősebb probléma, hogy egyre több birtok, a rajta lévő építményekkel együtt, válik elhagyatottá, a gondozatlanság következtében állapotuk erősen leromlik. Mivel a hagyományos szőlőhegyi gazdálkodás visszaszorulóban van, egyre kevesebb gazda jár ki rendszeresen a szőlőhegyre, ez a jelenség elkerülhetetlen. Ez nem csak esztétikai problémákat vet fel, hiszen a szőlőhegy egykor meghatározó karaktere fokozatosan felbomlik, hanem értékes épületek vesznek kárba, valamint a telkek is funkció nélkül maradnak. Jelentős továbbá a 1990-es és a 2000-es években épült kis hétvégi házak jelenléte is, melyek mutatják, hogy ekkor kezdődött meg a szőlőhegy hasznosításának és funkciójának átalakulása. Ezek a „házak” főként lemezből és palából készültek, így se nem időtállóak, se nem illeszkednek a

szőlőhegy arculatába. Mindemellett konfliktusforrás még a 20. századi „modern” pincék stílusa és megjelenése, hiszen ezek egy teljesen más formavilág szerint épültek. Ezen pincék tájbaillesztése a rendszerváltást követően és a 2000-es évek fejlesztései idején sem valósult meg, így a mai napig elűtnek a hagyományos épületektől.

A további felmért értékek és az úthálózat vizsgálatok felmerülő problémák szintén a terület gondozatlanságából erednek. Egyes útvonalakat teljesen benőtt a gaz, így járhatatlanná váltak és a különböző tájértékek közül is sokat igen nehéz megközelíteni a rendezetlen viszonyok miatt. Mindezen konfliktusok oka, hogy a szőlőhegyet nagy kiterjedése és a munkaerőhiány miatt egyre kevésbé tudják fenntartani, évről évre kevesebb szőlősgazda jár ki a saját birtokát rendbe tenni, így megindulnak a cserjésedési folyamatok, a szőlőültetvények elgazosodnak, valamint az inváziós növények is gyorsabban terjednek.

A közelmúltban létesített vadkerítés szintén többféle problémát vet fel a területen. Nemcsak a kiépítéséhez kellett széles nyomvonalon a növényzetet kiirtani, melynek megfelelő pótlására nem került sor, hanem a szőlőhegy térelményét és arculatát is nagyban rontotta. A kapuk és átjárók helyén úgynevezett texasi kapukat építettek, melynek lényege, hogy a földön fém rudak vannak elhelyezve alatta kis árokkal így a vadállatok elvileg nem kelnek át rajta. Azonban ennek ellenére rendszeresen betévednek az őzek a területre és nem csak a szőlőben és más növényekben tesznek kárt, hanem saját magukban is, mikor vissza akarnak térni az erdőbe hiszen ők nem látják a vékony drótkerítést, így folyton nekirontanak. Ennek következtében már több helyen deformálódott vagy kiszakadt a kerítés és a vadállatok is súlyos sérüléseket szenvedhettek.

6. Szintézis eredményei

Vizsgálataim és a szőlőhegyi bejárások során megállapított általános tendencia sajnálatos módon a szőlőhegy állapotának fokozatos leromlása. Az elhagyatott részek kiterjedése igen jelentős, főként a terület északi – északkeleti részén találhatóak. Van azonban a szőlőhegynak két frekvenciáltabb pontja, amely nem csak a látogatók vagy a turisták szempontjából kiemelt, hanem a tulajdonosok részéről is jobban karbantartott. Egyik ilyen terület a szőlőhegy alsó bejárata és a hegyi kereszt környéke, a másik pedig a Hegypásztor Birtok. Itt található az értékes pincék nagyobb része. Továbbá ismertté vált, hogy a hagyományos pincék pusztulása összefüggésbe hozható a szocialista kollektivizációval; ami azt jelenti, hogy nem csak a vidéki népesség csökkenése, hanem a hagyományos termelési formák (például a rozstermelés)

eltűnése is az okok közé sorolható. Erősítette ezt a tendenciát a kor divatja; a 70-es és 80-as évek víkendházainak megjelenése és elterjedése. A terület rekvizitum jellegéből adódóan igen magas a természeti értéke és kultúrnövény állománya, melyek feltérképezése azonban még nem valósult meg.

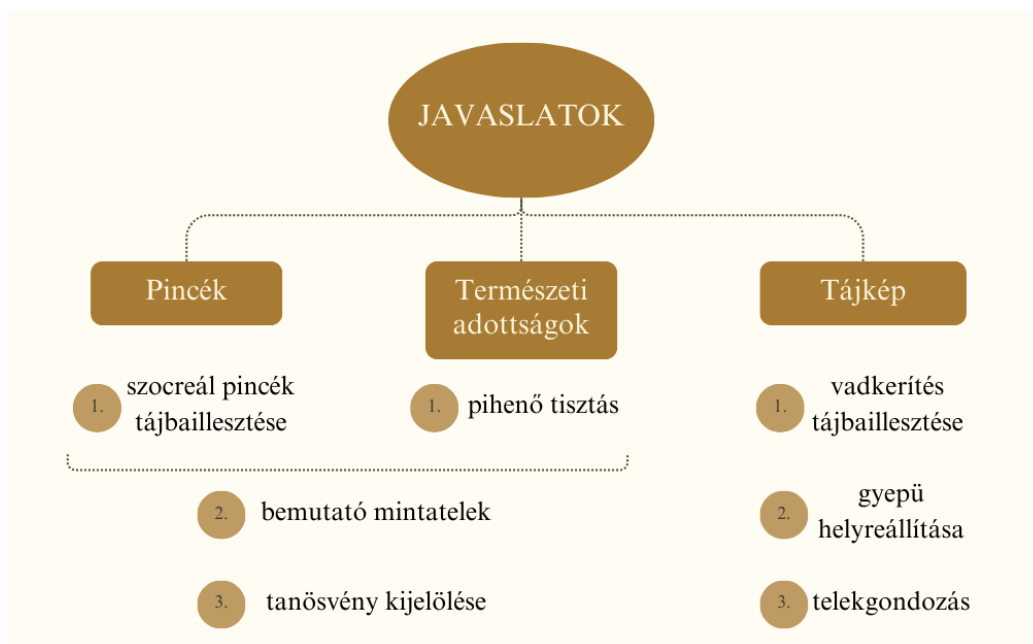
Az értékelésem eredményeit szintén a három kategória; a pincék, a tájértékek és az úthálózat szempontjából fogom összefoglalni.

A 101 felmért pince közül a szintézis részeként először az értékes, hagyományos pincéket válogattam le, szám szerint 35 darabot. Majd ezeket vizsgáltam elhelyezkedésük és értékeik alapján, így eredményképpen a két műemlék pincét és környezetét, valamint a közöttük megújítható pincesorot, a két potenciális mintatelek épületeit és a Hegypásztor Birtok területén található pincéket emeltem ki.

A tájértékek közül a hegyi kereszt és a kápolna, a kilátópontok és az erdei tóka mindenképpen érdemesek a fejlesztésbe való bevonásra, az értékes faállományból pedig igyekszem kiemelni az igazán jellegzetes és meghatározó példányokat; bemutatásukat elősegíteni.

Az úthálózat tekintetében fontosnak tartottam az egykori tanösvény nyomvonalát, amely mentén még ma is sok érték bemutatható lenne. A Jeli Arborétum felé vezető nagyobb erdészeti útnak is vannak turisztikai jelentőségei, valamint azt a szőlőheggyel összekötő kis erdei utak szintén fontos szerepet játszanak e tekintetben. A frekvenciátaltabb helyeken az utak kiépítettsége is magasabb, azonban problémák (például vízmosások) itt is felmerülnek.

7. Javaslatok

A terület fejlesztésére irányuló javaslataimat a szintézis fejezetben értékelt, majd leszűkített pince-, tájérték- és úthálózat állományra fogom alapozni; kiemelve a jellegzetes, meghatározó objektumokat és példányokat, valamint az ismertetett konfliktusforrások egy részére is igyekszem feloldási javaslatokat tenni. A terület kiterjedése, a különböző értéktípusok és a problémák változatossága miatt mindenképpen komplex kezelési javaslatok szükségesek, amelyek kompromisszumos megoldást nyújtanak a hagyományos értékek és a mai területhasználati igények összehangolására.

7.1. Szocreál pincék tájbaillesztése

Dolgozatom javaslati fejezetében először a vizsgálati területen fellelhető, a szintézis fejezetben kiemelt szocreál pincékkel és a hozzájuk kapcsolódó fejlesztésekkel szeretnék foglalkozni, hiszen ezen építmények jelenléte igen meghatározó és a vizuális megjelenésük jelenleg igen negatívan befolyásolja a szőlőhegy hagyományos karakterét.

A felmért 23 darab pincéből tovább válogattam azokat, melyek a leginkább elütnek a szőlőhegy arculatától és állapotuk sem megfelelő. 15 ilyen építménynél gondoltam úgy, hogy a legsürgősebb a beavatkozás. Összefoglaló táblázatomban a sorszám és az állapot feltüntetése után első lépésként a tetők cseréjével foglalkoztam; amelyik épület még a régi palatetővel rendelkezik, ott cseréptetős átalakítást javaslok. Következő munkafolyamatban a homlokzatok átalakításával foglalkozom, jelöltem azon pincéket, ahol az elrendezés nem harmonikus vagy jellegzetes 70-80-as évekbeli díszítés található rajta. Harmadik beavatkozásnak az épület teljes

újra- vagy átfestését javaslok esztétikus, tájba illő színekkel. Mindezek után a pincék korlátjait, oszlopait és egyéb kiegészítő részeit vizsgáltam; a legízléstelenebbek esetén javaslok a fém- és színesüveg anyagok kicserélését például fából készült elemekre. Végül pedig az épületek környezetével is foglalkoztam; itt a javasolt helyeken az esetleges inváziós növények eltávolítását és/vagy őshonos növények (például kökény, som, tájfajta gyümölcsök, berkenyék) telepítését szorgalmazom. Mindezen munkafolyamatokat összesítő táblázatom az alábbiakban látható. (17. ábra)

Szocreál pincék tájbaillesztése						
sorszám	állapot/értékelés	tetőcsere	homlokzat átalakítása	festés	korlátok, stb. cseréje	környezet rendezése, növénytelepítés
16	3	x	x		x	
33	4		x	x	x	x
35	4	x	x		x	
38	3		x	x		x
41	2	x		x	x	x
42	2	x		x	x	x
43	3	x	x		x	
52	3		x	x	x	x
55	4				x	
57	2		x	x		x
62	3	x	x			
63	3		x		x	x
67	2		x	x	x	x
68	2	x				x
73	3		x	x	x	

17. ábra: Beavatkozási munkafolyamatok a szocreál pincék tájbaillesztésénél *(Forrás: saját ábra)*

Táblázatomból megállapítható, hogy a vizsgált pincék legnagyobb része közepes értékelésű, tehát még nincsenek olyan rossz állapotban. Továbbá a legtöbb helyen a homlokzat átalakítását és a korlátok, oszlopok cseréjét a legszükségesebb elvégezni.

Az elképzelt átalakítási terveimet két pince (a 35-ös és a 38-as számú) esetében fotómanipuláció segítségével is megjelenítettem, így segítve elő a vizualizációt (18. ábra).

18. ábra: A 35-ös és a 38-as pince tájbaillesztésének lehetséges megoldásai
(Forrás: saját felvételek átdolgozva)

7.2. Bemutató mintatelek kialakítása

Vizsgálatom során két lehetséges mintaterületet határoztam meg a szőlőhegy területén, ahol bemutatható lenne az egykori hagyományos gazdálkodás és a telkek régi felosztása. Következő javaslatomban ezt a két területet (19. ábra) szeretném bemutatni, valamint az egyes fejlesztési és beavatkozási munkálatokat meghatározni.

19. ábra: A bemutató mintatelkek elhelyezkedése (*Alaptérkép: OSM Standard*)

Mindkét potenciális terület a szőlőhegy középső részén helyezkedik el, egymástól körülbelül 500 méter távolságban, azonban adottságaik igen különbözőek. Az első birtokon négy pince helyezkedik el, melyből egy szocreál stílusú, kettő hagyományos építésű, egy pedig 20. századi, de tájbaillő épület. Területe nagyjából 1,5 hektár, kaszálásra alkalmas síkabb résszel és a pincék mögött a domboldalra felfutó potenciális szőlőtermesztő telekrésszel. Jelenleg is karban tartott, azonban kihasználatlan telekről van szó, a pincék közül kettő a Hegypásztor Kör tulajdona, ezért is lenne alkalmas a fejlesztésekre. A 40-es számú pince környéke kissé elhanyagoltabb, nagy része gazban áll. A második birtok három pincéje közül kettő hagyományos építésű, közepes-kissé leromlott állapotú, egy pedig szocreál stílusú épület. A terület 1,1 hektár nagyságú, változatosabb domborzattal rendelkezik, azonban sokkal elhanyagoltabb, mint az első terület. A pincék is mind magánkézben vannak, illetve a 75-ös számú építmény nagyban károsodott és a hozzá tartozó telek is igen elgazosodott. Ezek a tények megnehezítik a fejlesztések kivitelezését.

A legáltalánosabb, a telkek előkészítéséhez vagy ideiglenes rendbetételükhöz szükséges beavatkozási munkálatokat az alábbi táblázatban összesítettem (20. ábra).

Bemutató mintatelkek				
1. terület				
sorszám	értékelés	épület felújítása	terület rendezése	alkalmazott növényfajok
37	3	meszelés	kaszálás, gyomnövények kiírtása, 40-es számú pince környékének kitisztítása	őshonos növények, tájfajta gyümölcsök
38	3	tájbailllesztés		
39	2	meszelés, tetőcsere		
40	2	tető megerősítése		
2. terület				
sorszám	értékelés	épület felújítása	terület rendezése	alkalmazott növényfajok
73	3	tájbailllesztés	tereprendezés, gyomnövények kiírtása, telek kitisztítása	őshonos növények, tájfajta gyümölcsök
74	3	tetőcsere		
75	2	faliavítás, meszelés		

20. ábra: A bemutató mintatelkek előkészítéséhez szükséges beavatkozások
(Forrás: saját ábra)

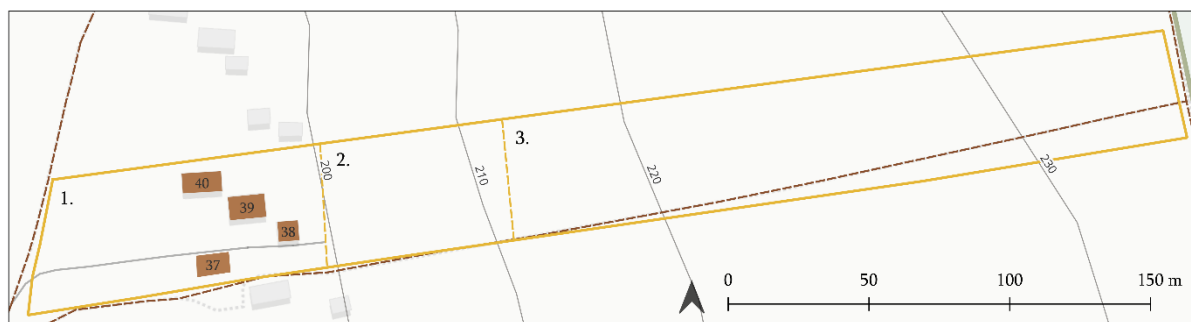
Az első területet választottam ki, hogy fejlesztési javaslataimat részletesebben is bemutassam. A mintabirtok területének kialakításához és felosztásához, valamint a hagyományos gazdálkodási módok bemutatásához Illés Péter néprajzkutató munkáiból gyűjtöttem információkat. Az alábbi bekezdésben így ír az egykori telkek szerkezetéről:

„A hegybirtokosok domboldali parcelláinak tagozódása általában három részből állt: alul volt a szőlők »lábja«, »szőlőalja« a gyümölcsös kaszálóval, veteményessel, középen a szőlővel beültetett szőlőterület, a »szőlőderék«, és legmagasabban a szőlők »feje«, »szőlőfől«, vagy »fejalja« megint csak gyümölcsös kaszálóval, haszonfákkal. Az alsó és felső szűkebb részeket »tisztás«-nak is nevezték.” (ILLÉS 2020, 12)

Munkáiban továbbá említést tesz arról, hogy ezeket a telkeket dűlőutak, hagyásfák (határjelölők) valamint közös használatú forráskutak tarkították. Továbbá szántók, legelők és zöldségeskertek is megtalálhatóak voltak rajta (ILLÉS 2020, 12). A kiválasztott területemet tehát ezen elvek alapján fogom megtervezni.

A mintabirtok kialakításának első lépéseként a pincék rendbetételét javaslom. A 37-es számú, viszonylag jó állapotban lévőnél az újrameszelést, a 38-as szocreál pincénél a tájbaillesztést, a 39-esnél újrameszelést és tetőcserét, míg a 40-es épületnél a tető megerősítését tanácsolom. Valamint a 40-es pince telkének kitisztítását, az elülső részen az értékesebb fák meghagyásával.

A területet további három részre osztottam (21. ábra); a pincék körül bemutathatóak lennének a régi hagyományos gyümölcsfajták és a paraszti kiskertek növényei, a domboldalon a szőlőültetvények, míg a terület többi részén gyümölcsös kaszáló, legelő és haszonnás liget is.

21. ábra: A kiválasztott bemutató mintatelek felosztása (*Alaptérkép: INT-10*)

A terület első részén a 37-es számú pince elé kaszálót terveztem nagyjából 700 m²-en; ez a terület jelenleg is ekként funkcionál, így itt nagyobb beavatkozási munkálatok nem szükségesek. Továbbá közvetlenül a pince mellé egy 3x8 méteres virágágyást/kiskertet, ahol a régi paraszti kertek növényei kerülnek bemutatásra, amelyeket az alábbi táblázatban összesítettem (22. ábra).

Magyar név	Latin név	Életforma
rézvirág/legényfogó	<i>Zinnia elegans</i>	egynyári
bársonyvirág/büdöske	<i>Tagetes erecta</i>	egynyári
körömvirág	<i>Calendula officinalis</i>	egynyári
kerti mályvarózsa	<i>Alcea rosea</i>	kétnyári
pillangóvirág	<i>Cosmos bipinnatus</i>	egynyári
törpe őszirózsa	<i>Aster dumosus</i>	évelő
cickafark	<i>Achillea millefolium</i>	évelő
rozmaring	<i>Rosmarinus officinalis</i>	évelő
ligeti zsálya	<i>Salvia nemorosa</i>	évelő
fodormenta	<i>Mentha spicata</i>	évelő
kerti mák	<i>Papaver somniferum</i>	egynyári
bíbor kasvirág	<i>Echinacea purpurea</i>	évelő

22. ábra: Alkalmazandó régi virág- és gyógynövényfajok
(*Forrás: saját ábra*)

A 37-es pince mögött áll jelenleg egy nagy öreg cseresznyefa; ennek meghagyását szorgalmazom és köré újabb három fa ültetését; egy korai cseresznyét, a *Prunus avium* 'Aida' magyar nemesítésű fajtát (INT-11) és kettő későbbi érésű szintén magyar fajtát a *Prunus avium* 'Katalin'-ból (INT-12).

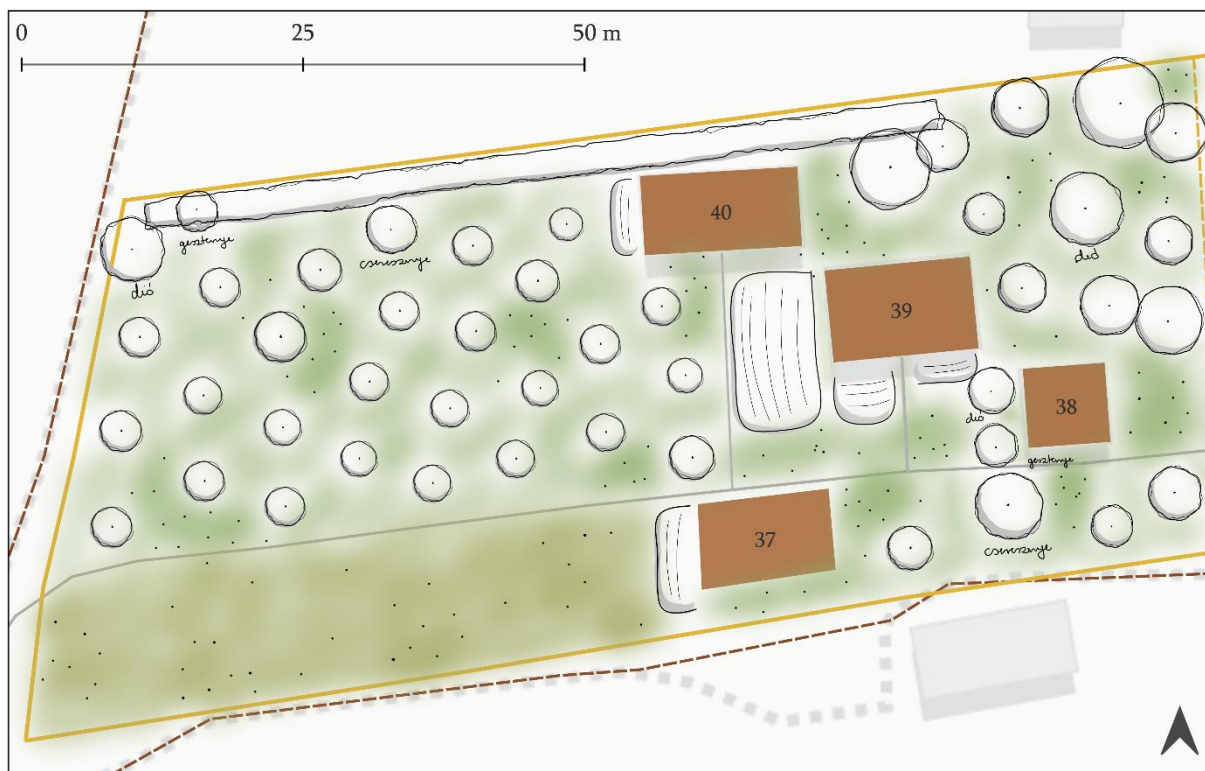
A kijelölt terület északi oldalára egy 70 méter hosszú és 3 méter széles, szabálytalan kiültetésű és nyíratlan sövényt tervezek honos növényfajokból – *Crataegus monogyna*, *Prunus spinosa*, *Lugustrum vulgare*, *Coryllus avellana*, *Sorbus torminalis* és *Juglans regia* vegyes felhasználásával. Ez a létesítmény nem csak térelválasztóként és határjelölőként funkcionál, hanem számos élőlénynek nyújt bújó- és fészkelőhelyet.

A telek másik oldalán, a 39-es és a 40-es pince elé gyümölcsös ültetvényt javaslok. Körülbelül 1380 négyzetméteres területen 25 darab fát helyeztem el; ebből 10 darab alma, 10 darab körte és 5 darab birsalma. Fontosnak tartom a régi hagyományos fajták bemutatását és megőrzését, így a tervezett gyümölcsösben ezekre a fajokra összpontosítok. Almák közül a Batult, a Rétesalmát és a Piros pogácsalmát; körtéből pedig a Tüskéskörtét és a Császárkörtét terveztem. (KOVÁCS 2021)

A 39-es és a 40-es pince déli oldalára szintén virágágyást és kiskertet terveztem, ahova a korábban már felsorolt virágokból és gyógynövényekből kerülnek kiültetésre, valamint a nagyobb ágyásban haszonkert kialakítását javaslom, hiszen régen ez ugyancsak megtalálható volt a szőlőhegyen, a legalapvetőbb hagymával, paprikával és paradicsommal. Ez a veteményes akár a későbbiekben közösségi kerként is működhet.

A maradék területen, az északnyugati csücsökben a meglévő diófa mellé további dió (*Juglans regia*), gesztenye (*Castanea sativa*) és tölgyfa (*Quercus robur/cerris*) ültetését javaslom. Ezek a fák mind őshonosak, a potenciális vegetáció egyedei és régen is meghatározóak voltak a szőlőhegy egész területén.

Mindezen fejlesztési elképzeléseimet egy alaprajzon jelenítettem meg. A feliratozott fák a már meglévő egyedeket jelölik. (23. ábra)

23. ábra: A mintatelek első részének fejlesztési terve (Forrás: saját ábra)

A birtok középső részére, a domboldalra bemutató jelleggel egy 4 soros, 21 méter hosszú szőlőültetvényt terveztem, egy sor szilvafával szegélyezve. Régi hagyományos gyalogtőkés kiültetésben gondolkoztam, ami azt jelenti, hogy egyesével karóval ellátva kerülnek kiültetésre a szőlők, nem pedig egy hosszú lugasrendszer alá. A tőkék egy méteres kiosztásban vannak elhelyezve, mindegyik oldalról egy méteres ráhagyással. Így tehát a területre 80 tőke szőlő fér el, amelyből 40 darab a vörös 'Otello' fajtából, 40 pedig a fehér 'Noah' fajtából kerül ki. Ezek a szőlőfajták nem a legrégebbiek, melyek megtalálhatóak voltak a hegyen, hanem a filoxéra járvány után telepített, már ellenálló egyedekből származnak. A gyümölcsfákat a szőlőültetvény hosszanti oldalán 2 méterenként, a 0 métertől indulva terveztem, így tehát összesen 11 darabot. Ide egy magyar nemesítésű, viszonylag korán és bőven termő, lédús fajtát, a 'Penyigei' szilvát választottam (INT-13).

A bemutató mintatelek harmadik, legfelső részére további kaszálókat és gyümölcsöst terveztem, valamint a telek végébe haszonfás ligetet. Ide a dió- és gesztenyefákon (gyümölcstermő) kívül tölgyfák (építkezési alapanyag) is ültethetők vagy akár méhészkedés szempontjából akác és hársfák. A terület igen nagy kiterjedése miatt nem gondoltam az egészet

megtervezni és beültetni, hiszen az a fenntartási munkálatokat is nagyban megnehezítené. A vadvirágos rétek és legelők képe igen harmonikusan illeszkedik az ottani tájba, valamint a domboldalon lefelé sétálva gyönyörű panoráma tárul elénk, melyhez szintén nagyban hozzájárul a természetes környezet szépsége.

7.3. Tanösvény nyomvonalának kijelölése

A szőlőhegyre javasolt tanösvényemet a szintézis fejezetben feltárt tájértékekre, valamint az egykori tanösvény nyomvonalára szeretném alapozni. A tanösvény nem csak a hegy épített-kulturális örökségét, hanem természeti értékeit, valamint az értékes és különleges látványelemeket és -kapcsolatokat is bemutatja.

Tanösvényem a hegy felső bejáratától, a Bálványos préstől indul, itt található az első állomás is. A présnél bemutatásra kerülnek a régi szőlőfeldolgozó technikák, valamint a hozzájuk kapcsolódó eszközök. Innen tovább vezet az útvonal felfelé a dombon nyugati irányban, keresztül a Hegypásztor Birtokon. Ezen a szakaszon a rekonstruált és felújított pincék láthatóak, melyek jelenleg szálláshelyként működnek. Valamint a hagyományos gyümölcsfajtaiból és a honos tölgyekből is megtalálható itt számos egyed. Második állomás az Öreg pince, újabb nevén a Tájház pince. Ezt az épületet vásárolta meg legelsőként az egyesület és a jelenleg benne működő kiállítás bemutatja a borospincék kialakítását, a kisebb használati eszközöket, valamint a lakórész berendezését is. A tanösvény további szakaszán több hagyományos építésű épület is megtalálható; a Torkos pajta, a Nyitott pajta és a kemencék. A harmadik állomás a Lábás pajtánál és a mellette álló öreg gesztenyefánál található; itt nem csak ezen két érték, hanem az egyesület szőlőültetvénye is bemutatásra kerül. A negyedik állomás innen nem messze, a terület sarkában álló kápolnánál lelhető fel. A tanösvény nyomvonala innen kilép a szőlőhegy területéről és egy rövid kört tesz az erdőben. Az itt található állomásnál bemutatásra kerül az erdei tóka és a bombatölcsérek különleges élővilága, valamint a potenciális vegetációt alkotó fajok. A kör után az útvonal visszatér a szőlőhegyre és egy hosszabb szakaszon a dombháton halad tovább északi irányba. Ezen a szakaszon látható egy igen terebélyes, öreg tölgyfa, amely magas természeti értékkel bír. A hatodik állomás egy kilátópont a dombháton, ahol tágas panoráma nyílik a falu és a környező erdők, dombok irányába. A következő szakaszon északi irányba haladva bal oldalon szőlők, gyümölcsösök és ligetek láthatóak, amelyek mind az egykori gazdálkodási típusokat idézik fel. A hetedik állomásnál a tanösvény elfordul nyugati irányba. Itt szintén csodás kilátás nyílik a telkek között nem csak a hegy alsó bejáratára, hanem a falura is. Innen a tanösvény a tervezett mintabirtokon halad keresztül, ahol először a haszonfás liget látható, majd a gyalogtőkés szőlőültetvény. A mintabirtok alján található a nyolcadik

állomás, amely bemutatja a birtokok egykori felosztását, a gyümölcsösök fajait, a kiskert növényeit és a rekonstruált épületeket. A kilencedik állomás a hegyi kereszt, amelyet még a szőlősgazdák állítottak 1787-ben. Az útvonal kivezet a hegy alsó bejáratán, ahol a több mint 200 éves tölgyfák és az azokat bemutató tizedik állomás található. A famatuzsálemek meghatározó elemei a tájnak és helyi jelentőségű védettséggel rendelkeznek. Visszakanyarodva a szőlőhegyre a kereszttől jobbra halad tovább a tanösvény, innen nem messze található az utolsó, tizenegyedik állomás. Ez egy jelenleg is épülő pince, amelyet nyári táborok keretében, hagyományos technikákkal készítenek. Innen már csak visszafelé vezet a nyomvonal különböző telkek és pincék előtt a Hegypásztor Birtokra.

Tanösvényem nyomvonalát és az állomásokat az alábbi térképen szemléltettem (24 ábra).

24. ábra: A tanösvény nyomvonalának és értékeinek bemutatása (Alaptérkép: INT-10)

A tervezett tanösvényem egy körtúra, amely a hegy jellegzetességeit mutatja be. Összesen 2,4 kilométer, ami normális tempóban 45 perc alatt lesétálható (nem számolva a tábláknál való megállást és olvasást). A szintkülönbség nagyjából 50 méter, a túra teljesítése kisgyerekek vagy idősebb emberek számára sem megerőltető.

A tanösvény szempontjából legfontosabbak az útvonalak, illetve azok állapota és járhatósága. Az útvonalat külön szakaszokra bontottam (állomások között), meghatároztam jelenlegi állapotukat és burkolattípusukat, majd beavatkozások címszó alatt kifejtettem azokat a munkálatokat, melyek szükségesek a fejlesztés sikeres kivitelezéséhez. Adataimat és eredményeimet az alábbi táblázatban foglaltam össze (25. ábra).

Tanösvény			
szakasz	jelenlegi állapot	jelenlegi burkolat	beavatkozás
1-3 állomás között	jó	zúzott kavics	vízmosások javítása
3-5 állomás között	közepes	földút	nyomvonal pontos kijelölése, belógó ágak és növények kitisztítása
5-7 állomás között	közepes	földút	nyomvonal pontos kijelölése, terep egyengetése, fatuskók kiszedése
7-8 állomás között	jó	földút	nyomvonal pontos kijelölése
9-1 állomás között	jó	zúzott kavics	belógó ágak levágása, vízmosások javítása

25. ábra: A tanösvény szakaszainak állapota és a szükséges beavatkozások (Forrás: saját ábra)

A tanösvény javaslatomhoz továbbá egy mintatáblát is elkészítettem; a 11. állomás tábláját. (26. ábra) A tervezett táblám a vizuális megjelenítésre törekszik, így a kép-szöveg arány nagyjából 2/3 – 1/3 eloszlású.

11.

Az újjáépülő Döbör-hegyi pince

Hegybejáró tanösvény

A nyári táborok keretében épülő Döbörhegyi pince egy áttelepített építmény. A 18. századból származó épület maradványait a szőlőhegy egy másik részéről szállították át és jelenlegi helyén az alapoktól kezdték meg felépítését.

Paticsfal
Szépülő pince
Tetőszerkezet

A pince falának tapasztása hagyományos módszerekkel

A hagyományos A pince építése még munkafolyamatok:

- boronafal építés
- tetőszerkezet építés
- falak betapasztás
- simító vályogréteg
- rozs learatása
- zsúp előkészítése
- paticsfal fonás
- zsuptető elkészítése

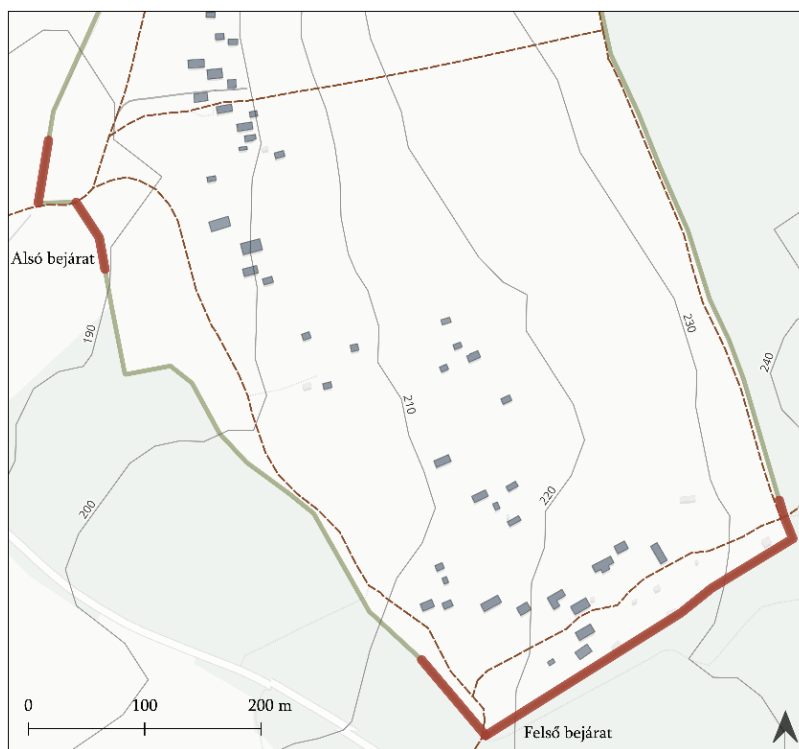
A jelenleg is tart, a folyamat nem csak értékmentő, hanem nagyszerű közösségépítő tevékenység is egyben.

26. ábra: A 11. állomás mintatáblája (Forrás: saját ábra, saját felvételekkel)

7.4. Vadkerítés tájbaillesztése

A feltárt konfliktusforrások közül az általános gondozatlanságon túl a nemrégiben létesített vadkerítés negatívumait tartom a legfontosabbnak, ezek hatnak ki leginkább a területre. Megépítése sokat rontott a szőlőhegy térélményén és kialakításának módja ökológiai szempontokból sem volt előnyös. Utolsó javaslatomban nem csak a kerítés tájbaillesztésével, hanem az egykori gyepű rekonstrukciójával is szeretnék foglalkozni.

A szőlőhegy területén, az alsó és felső bejárat környékét, valamint a terület déli kerítésvonalát választottam a javasolataim közé. (27. ábra) A bejáratok mindenképpen fontosak a bemutatás szempontjából, továbbá a Hegypásztor Birtokot határoló déli kerítést is elengedhetetlennek tartom fejleszteni, hiszen így a birtok még autentikusabb és harmonikusabb arcát mutatná. Az alsó bejárat bal oldalán 50 méteren a gyepű bemutatását, míg jobb oldalán 60 méteren a kerítés tájbaillesztést tervezem. A felső bejáratnál 80 méteres szakaszon, illetve a déli kerítésvonal 310 méteres szakaszán szintén a tájbaillesztést javaslom, a maradék 35 méteres szakaszon pedig a gyepű helyreállítását.

27. ábra: Javasolt fejlesztendő kerítésvonalak (*Alaptérkép: INT-10*)

A tájbaillesztéshez egy minimum 2 méter széles, adott szakasz hosszú szabálytalan sövényrendszert gondoltam, som, mogyoró, gyepűrózsa, galagonya és bodza kiültetésével, több pontok fákkal, például naspolyával, eperfával és birsszel tarkítva. A gyepű elsődlegesen védelmi funkcióval rendelkezett a vadállatok és az idegen betolakodók ellen és meghatározó eleme volt a régi szőlőhegynek. Kialakítása élősövényből, levágott ágak, venyigék és tüskés növényi részek összehordásából történik (ILLÉS 2020, 9-10).

A 28. ábrán a javaslat egy vizualizációja látható:

28. ábra: A vadkerítés tájbaillesztése (Forrás: saját felvétel átdolgozva)

8. Összefoglalás

Dolgozatom fő célja volt a szőlőhegyen megtalálható értékek felmérése és értékelése, a jelenlegi funkciók vizsgálata, a turisztikai és rekreációs hasznosítások eddigi eredményei, illetve jövőbeni lehetőségei. Kiemelt figyelmet fordítottam a terület természeti értékeire, egyedi tulajdonságaira, melyek meghatározzák a hely karakterét.

Fontosnak tartottam a szőlőhegyen működő Hegypásztor Kör munkásságát, így röviden bemutattam történetét és vizsgáltam a szőlőhegy fejlesztésére és népszerűsítésére irányuló kezdeményezéseit és projektjeit. Mindezek után elvégeztem az általános tájvizsgálati és tájtörténeti kutatásokat, feltártam a vizsgálati terület természeti és táji adottságait, majd a speciálisabb munkákkal folytattam.

A szőlőhegyen található pincékből és a táji-természeti értékekből átfogó katasztert készítettem, valamint a jelenlegi úthálózatot is felmértem. Ezeket a szintézis fejezetben több szempontból értékeltem és tovább válogattam, ezenfelül a pillanatnyi legsúlyosabb konfliktusforrásokat is ismerttettem. A pincéknél vizsgáltam állapotukat, környezetüket és elhelyezkedésüket, valamint kiemeltem a hagyományos építésűeket, így lett egy szelektált állományom, és meg tudtam határozni a két potenciális mintatelek elhelyezkedését. Tájértékeken belül nem csak természeti értékekkel, hanem különleges látványkapcsolatokkal és -elemekkel, valamint szakrális építményekkel is foglalkoztam. Az úthálózat tekintetében anyag- és állapotfelmérést végeztem és vizsgáltam a régi tanösvény nyomvonalát.

Javaslaimba legfontosabbnak tartottam a szőlőhegy karakterének megőrzését, értékeinek feltárását és védelmét, a régi hagyományos gazdálkodás és a hozzá kapcsolódó elemek ismertetését. A javaslatok komplexitása nem csak a különböző értéktípusokból adódik, hanem a fejlesztések egymással való átfedéséből is. A szőlőhegy hagyományos arculatának megőrzése érdekében javasoltam a szocreál pincék egy részének és a vadkerítés bizonyos szakaszainak a tájbaillesztését. A természeti, kulturális és épített értékek, valamint a különleges látványelemek bemutatására a kijelölt tanösvényem járja körbe a területet. A régi paraszti szőlőhegyeken folyó gazdálkodás, a telkek szerkezeti kialakítására és az alkalmazott növényfajok bemutatására pedig a kijelölt mintatelkemen lenne lehetőség.

Mindezen fejlesztési javaslatok megvalósulására és fenntarthatóságára, valamint a szőlőhegyi közösségi élet továbbvitelére garancia lehet a Hegypásztor Kör négy évtizedes értékmentő munkássága.

Irodalomjegyzék

Nyomtatott irodalom

BODA és ORBÁN 2000

Boda László, Orbán Róbert (Szerk.) (2000): A Vasi-hegyhát – kalauz turistáknak és természetbarátoknak. B. K. L. Kiadó, Szombathely

ÉGETŐ 2001

Égető Melinda (2001): Szőlőhegyi szabályzatok és hegyközségi törvények a 17-19. századból. L'Harmattan Könyvkiadó, Budapest

ILLÉS 2017

Illés Péter (2017): Tájfenntartó szőlőhegyi gazdaközösségek. Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Szombathely

ILLÉS 2020

Illés Péter (2020): Paraszti szőlőhegyek a Délnyugat-Dunántúlon (Vas, Zala, Nyugat-Somogy). Vasi Múzeumbarát Egylet, Szombathely

KÁMÁN 2005

Kámán István (Szerk.) (2005): A vasi-Hegyhát kincsei. Hegypásztor Kör, Oszkó

KÁMÁN 2015

Kámán István (2015): Az oszkói Hegypásztor Kör első 30 éve. Hegypásztor Kör, Oszkó

KOVÁCS 2021

Kovács Gyula (2021): Magyar gyümölcs. Kaszás Attila Kulturális Hagyatéktörző Egyesület, H.n.

KULCSÁR et al. 2022

Kulcsár László, Mesterházy Attila, Keszei Balázs, Király Gergely, Balogh Lajos (2022): Vas megye védett növényei. Szülőföld Könyvkiadó, Szombathely – Sárvár

PALOTAI 2023

dr. Palotai Péter (Szerk.) (2023): Vas Vármegyei Értéktár. Vas Vármegye Önkormányzata, Szombathely

SZINETÁR 2022

Szinetár Csaba (2022): A Vasi-hegyhát Natúrpark növény- és állatvilága. Vasvári Nagytérsegi Népfőiskoláért Alapítvány, Szombathely

ZÁGORHIDI 2002

Zágorhidi Czigány Balázs (2002): Oszkó. Száz magyar falu könyvesháza Kht., Budapest

ZÁGORHIDI 2014

Zágorhidi Czigány Csaba (2014): Az oszkói szőlőhegy pincéi. III. kiadás, Hegypásztor Kör, Oszkó

Internetes irodalom

- INT-01 <https://hegyasztor.hu/kik-vagyunk> (2024.01.03.)
- INT-02 <https://hegyasztor.hu/hirek/tajhaz-keszul-az-oszko-szolohegyen> (2024.01.03.)
- INT-03 <https://hegyasztor.hu/kik-vagyunk/a-tortenet/archivum> (2024.01.03.)
- INT-04 <https://www.weinidylle.at/de/projekt-weinidylle-at-hu> (2024.06.06.)
- INT-05 <https://www.weinidylle.at/de/projekt-wine-economy-at-hu> (2024.06.06.)
- INT-06 <https://hegyasztor.hu/hol-vagyunk> (2024.01.05.)
- INT-07 <http://www.oszko.hu/oszko/oszko-tortenete/> (2024.01.12.)
- INT-08 <https://appears.earthdatacloud.nasa.gov/> (2023.04.08.)
- INT-09 <https://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu> (2024.02.17.)
- INT-10 <https://a.basemaps.cartocdn.com/> (2024.10.20.)
- INT-11 <https://cseresznyeinfo.hu/aida-cseresznye/> (2024.10.20.)
- INT-12 <https://cseresznyeinfo.hu/katalin-cseresznye/> (2024.10.20.)
- INT-13 https://www.megyeriszabolcskerteszete.hu/penyigei_szilva (2024.10.20.)

Mellékletek

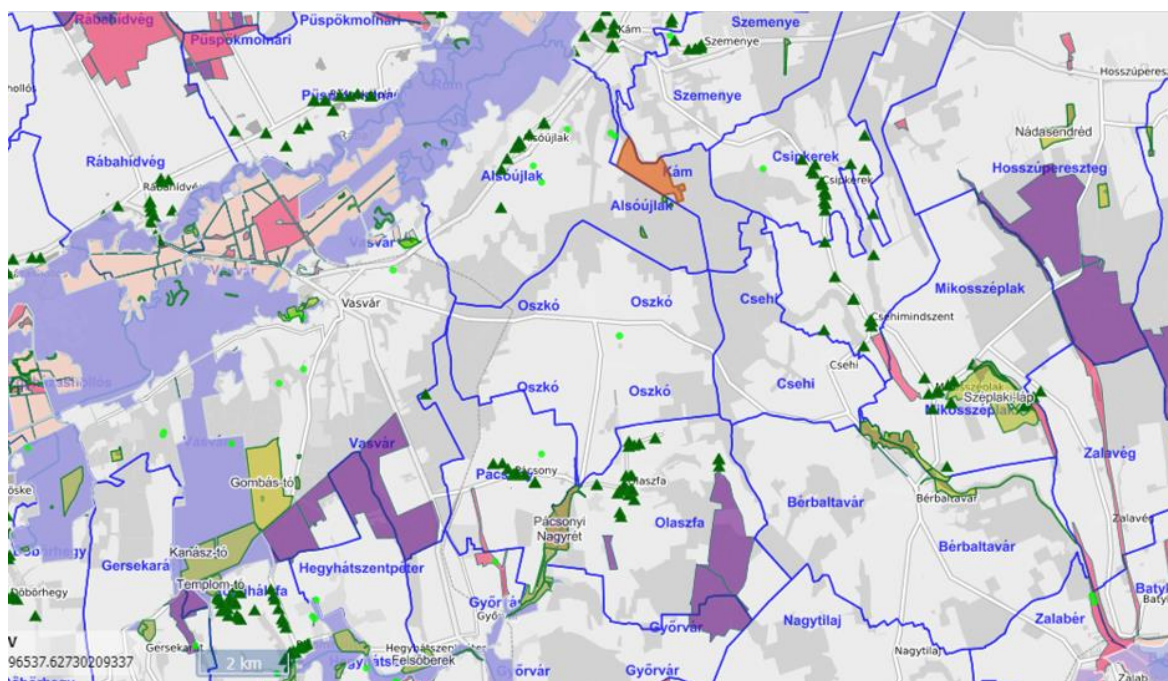
1. Melléklet: Az elsőként felújított Öregpince/Hegypásztor pince az 1980-as években *(Forrás: INT-02)*

2. Melléklet: A Varjúvár Kulturális Egyesület tagjai az oszkói nyári táborban 1988-ban *(Forrás: INT-03)*

3. Melléklet: Népi életmód tábor 2024. júliusában *(Forrás: saját felvétel, 2024. július 3.)*

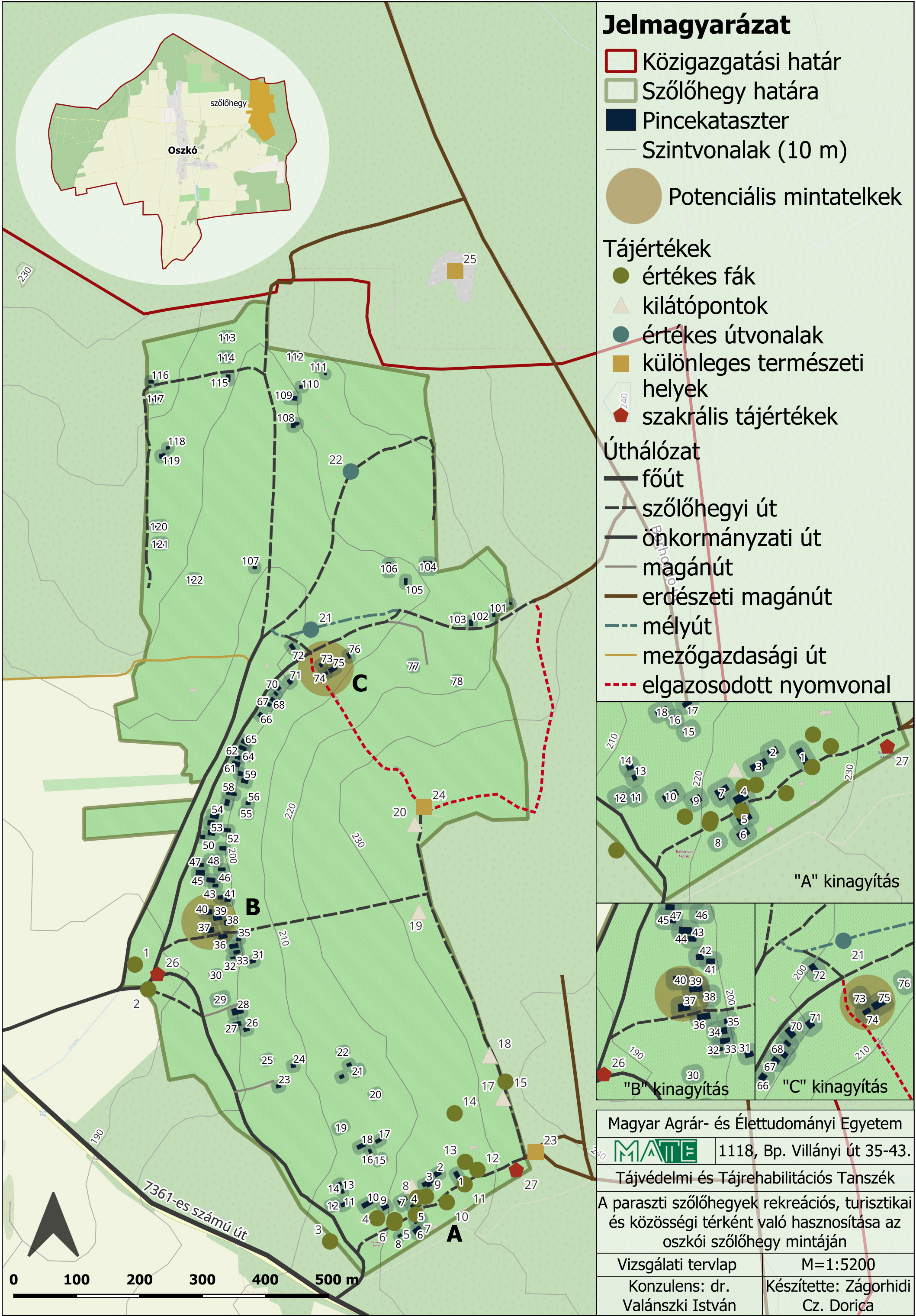
4. Melléklet: Természetvédelmi területek és értékek Oszkó környékén *(Forrás: INT-09)*

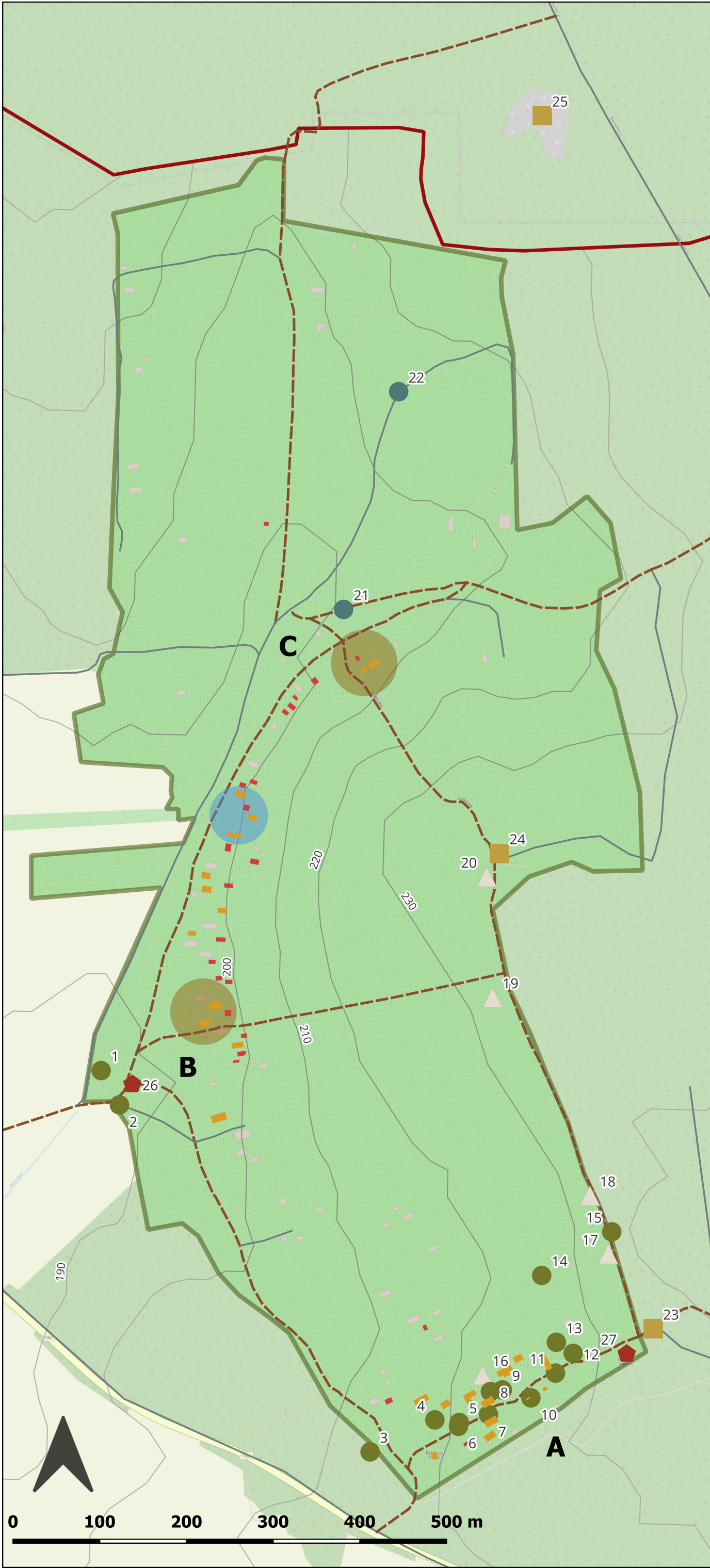
5. Melléklet

Sorszám	Név	Építés ideje	Építés típusa	Állapot	Környezete	Tulajdon	Funkció	Megjegyzés	Értékelés
Újhegy (Ebtulok)									
1	Lábas pajta	új építésű	tégla, fa, cserép	jó	gondozott	HPK	rendezvény helyszín, szállás		5
2	Nyitott pajta	új építésű	versszó, zsup	jó	gondozott	HPK	rendezvény helyszín		5
3	Torkos pajta	új építésű	fonott fal, agyag, zsup	jó	gondozott	HPK			5
4	Óreg pince	18. század	borona, zsup	felújított	gondozott	HPK	pincetájház		5
5	Pásztorszállás	új építésű	tégla, cserép	jó	gondozott	HPK	szállás, információ		5
6	Cserepes	új építésű	tégla, cserép	jó	gondozott	HPK	szállás		5
7	Gombás pince	18. század	borona, zsup	jó	gondozott	HPK	pince, prés, közösségi tér	áttelepített, részben rekonstruált	5
8	Pince	1980-as évek	tégla, pala	jó	gondozott	magán			4
9	Felső-Újlak	új építésű	borona, zsup	jó	gondozott	HPK	apartman	hagyományos építés és fedés	5
10	Alsó-Újlak	új építésű	borona, zsup	jó	gondozott	HPK	apartman	hagyományos építés és fedés	5
11	Pince	1970-es évek	tégla, cserép	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán			3
12	Pince	19. század	tömés, zsup	felújításra szorul	elhanyagolt	magán		értékes	3
13	Pince	20. század	tömés, pala	felújításra szorul	elhanyagolt	magán		maradvány	3
14	Pince	új építésű	tégla, cserép	jó	gondozott	magán			5
15	Pince	új építésű	tégla	jó	gondozott	magán			5
16	Pince	1980-as évek	tégla, pala	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán			3
17	Pince	19-20. század	tömés, vakolat, cserép	jó	gondozott	magán			4
18	Pince	19-20. század	tömés, vakolat, cserép	felújított	karbantartásra szorul	magán		értékes	4
19	Pince	19-20. század	tömés, pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán		értékes	2
20	Pince	20. század	tégla, cserép	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán			3
21	Pince és melléképület	20-21. század	tégla	közepes	karbantartásra szorul	magán			3
22	Bungalló	ismeretlen		közepes	gondozott	magán			4
23	Pince	19. század	tégla, cserép	felújított	gondozott	magán			5
24	Pince	új építésű		jó	gondozott	magán			5
25	Pince	19-20. század	tömés	felújításra szorul	elhanyagolt	önkormányzat		3 ideiglenes faház a telken, értékes	3
26	Pince	19. század	fonott fal, zsup	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán		értékes, érdemes megmenteni	3
27	Pince	18. század	borona, pala	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán		értékes	3
28	Pince	20. század	tömés, tégla, cserép	jó	gondozott	magán			5
29	Döbör hegyi pince	18. század	borona, zsup	építés alatt	karbantartásra szorul	HPK		áttelepített, értékes	4
30	Pince	20. század	tömés, tégla, pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
31	Pince	20. század	tömés, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
32	Pince	1980-as évek	tégla, cserép	felújított	gondozott	magán			5
33	Pince	1980-as évek	tégla, cserép	részben felújított	karbantartásra szorul	magán			4
34	Csiza pince	19. század	borona, zsup	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán		értékes	3
35	Pince	1980-as évek	tégla, pala	jó	karbantartásra szorul	magán			4
36	Pince	20. század	tömés, cserép	jó	gondozott	magán			4
37	Csehi pince	19. század	borona, fonott, zsup	jó	karbantartásra szorul	HPK		áttelepített, értékes	3
38	Pince	1980-as évek		jó	karbantartásra szorul	magán			3
39	Pince	19-20. század	borona, tömés, zsup	felújításra szorul	elhanyagolt	HPK		értékes, érdemes megmenteni	2
40	Pince	20. század	tömés, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
41	Pince	1980-as évek	tégla, pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
42	Pince	1980-as évek	tégla, pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
43	Pince	1980-as évek	tégla, pala	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán			3
44	Pince	19-20. század	tömés, cserép	felújított	gondozott	magán			5
45	Pince	19-20. század	tömés, cserép	közepes	karbantartásra szorul	magán			4
46	Pince	1980-as évek	tégla, cserép	jó	karbantartásra szorul	magán			3
47	Pince	18-19. század	tömés, cserép	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán		értékes	3
48	Pince	18-19. század	tömés, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán		régi pince kibővítve	2
49	Pince	18-19. század	tömés, cserép	közepes	karbantartásra szorul	magán		értékes	3
50	Pince	19-20. század	tömés, cserép	elhagyatott	karbantartásra szorul	magán		régi pince átalakítva	3
51	Pince	19. század	fonott fal, zsup	helyreállított	gondozott	magán		értékes	5
52	Pince	1980-as évek	tégla, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			3
53	Pince	19. század	tömés, zsup	helyreállított	karbantartásra szorul	magán		értékes	4
54	Pince	19-20. század	tömés, cserép	jó	gondozott	magán			5
55	Pince	1970-80-as évek	tégla, cserép	jó	karbantartásra szorul	magán			4
56	Hétvégi ház	2000-es évek	lemez	jó	karbantartásra szorul	magán			3
57	Pince	1980-as évek	tégla, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
58	Pince	18-19. század	fonott, borona, zsup	helyreállított	karbantartásra szorul	magán		értékes	4
59	Pince	18-19. század	fonott fal, zsup	felújításra szorul	gondozott	magán		értékes	4
60	Pince	1980-as évek	tégla, cserép	jó	gondozott	magán			4
61	Németh pince	1804	fonott, borona, zsup	felújításra szorul	karbantartásra szorul	magán		műemlék, értékes, érdemes megmenteni	2
62	Pince	1960-70-es évek	tégla, pala	közepes	karbantartásra szorul	magán			3
63	Pince	1980-90-es évek	tégla, cserép	jó	karbantartásra szorul	magán			3
64	pince	19. század	fonott fal, nád	összedől	elhanyagolt	magán			1
65	Pince	19. század	fonott fal, nád	összedől	elhanyagolt	magán			1
66	Pince	19. század	tömés, nád	romos	elhanyagolt	magán		értékes, érdemes megmenteni	1
67	Pince	1980-as évek	tégla, cserép	elhagyatott	karbantartásra szorul	magán			2
68	Pince	1970-80-as évek	tégla, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
69	Pince	1970-80-as évek	tégla, cserép	jó	gondozott	magán			4
70	Pince	19. század	tömés, nád és zsup	jó	gondozott	magán		értékes	4
71	Pince	1980-90-es évek	tégla, cserép	felújított	gondozott	magán			5
72	Pince	19. század	tömés, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán		értékes, érdemes megmenteni	2
73	Pince	1970-80-as évek	tégla, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			3
74	Pince	19. század	tömés, pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán		értékes, érdemes megmenteni	3
75	Pince	19. század	tömés, cserép	felújításra szorul	elhanyagolt	magán		értékes, érdemes megmenteni	2
76	Pince	19. század	tömés, cserép	összedől	elhanyagolt	magán			1
77	Pince	20. század eleje	tégla, cserép	közepes	karbantartásra szorul	magán			3
78	Pince	20. század	tömés, pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
Csillag hegy									
100	Hétvégi ház	ismeretlen		elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
101	Pince	19-20. század	tömés, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
102	Pince és földpince	19-20. század	tömés, cserép	közepes	karbantartásra szorul	magán			3
103	Bungalló	ismeretlen	lemez, pala	romos	elhanyagolt	magán			1
104	Hétvégi ház	új építésű	tégla, cserép	jó	gondozott	magán			5
105	Pince	20. század eleje	tömés, cserép	jó	gondozott	magán			5
106	Pince	20. század eleje	tömés, cserép	jó	gondozott	magán			4
107	Pince	1980-90-es évek	tégla, cserép	jó	gondozott	magán			5
108	Pince	20. század eleje	tömés, cserép	felújított	gondozott	magán			5
109	Pince	20. század	tömés, cserép	felújított	karbantartásra szorul	magán			3
110	Hétvégi ház	1990-es évek	tégla, pala	közepes	karbantartásra szorul	magán			3
111	Melléképületek	1990-es évek		jó	gondozott	magán			4
112	Pince	1980-as évek	tégla, pala	közepes	karbantartásra szorul	magán			3
113	Bungalló	1990-es évek	tégla, cserép	jó	karbantartásra szorul	magán			3
114	Pince	20. század eleje	tömés, cserép	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
115	Bungalló	ismeretlen	pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
116	Pince	ismeretlen	tömés, tégla, pala, cserép	jó	gondozott	magán			4
117	Pince	20. század eleje	tömés, cserép	jó	gondozott	magán		értékes	4
118	Pince	20. század eleje	tömés, pala	elhagyatott	elhanyagolt	magán			2
119	Pince	20. század eleje	tömés, pala	romos	elhanyagolt	magán			2
120	Pince	20. század	tömés	összedől	elhanyagolt	magán			1
121	Pince	20. század	tömés, cserép	romos	elhanyagolt	magán		értékes	2
122	Pince	20. század	tömés	összedől	elhanyagolt	magán			1

6. Melléklet

Sorszám	Név	Jelentőség/egyediség	Állapot	Környezet	Értékelés
ÉRTÉKES FÁK					
1	Tölgyfa	idős kor, természetes növénytakaró	idős, jó	kitisztított	5
2	Tölgyfák és kút	hagyományos gazdálkodással kapcsolatos; természeti emlék	közepes	karbantartásra szorul	2
3	Idős gesztenyefa	hagyományos gazdálkodással kapcsolatos; természeti emlék	jó	rendezett	3
4	Tölgyfa II.	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	gondozott	4
5	Csertölgy	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	gondozott	4
6	Csertölgy II.	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	gondozott	4
7	Diófa	természeti emlék, hagyományos gazdálkodás	közepes	gondozott	3
8	Tölgyfa III.	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	gondozott	4
9	Csertölgy III.	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	gondozott	4
10	Csertölgy IV.	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	gondozott	4
11	Csertölgy V.	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	gondozott	4
12	Idős gesztenye II.	hagyományos gazdálkodással kapcsolatos; természeti emlék	idős, sérült	rendezett	3
13	Tölgyfa IV.	természeti emlék, természetes növénytakaró	jó	karbantartásra szorul	3
14	Tölgyfa V.	természeti emlék, természetes növénytakaró	kis mértékben sérült	rendezett	3
15	Tölgyfa VI.	természeti emlék, természetes növénytakaró	kis mértékben sérült	rendezett	3
KILÁTÓPONTOK					
16	Kilátópont/fehér cseresznyefa	tájképi érték, látványkapcsolat	jó	gondozott	4
17	Kilátópont II.	tájképi érték, látványkapcsolat	jó	karbantartásra szorul	4
18	Kilátópont III.	tájképi érték, látványkapcsolat	jó	karbantartásra szorul	3
19	Kilátópont IV.	tájképi érték, látványkapcsolat	elhagyatott	karbantartásra szorul	4
20	Kilátópont V.	tájképi érték, látványkapcsolat	elhagyatott	karbantartásra szorul	3
ÉRTÉKES ÚTVONALAK					
21	Mélyút	hagyományos gazdálkodással kapcsolatos	közepes	karbantartásra szorul	3
22	Fenyves-tölgyes út	természetes növénytakaró, esztétikai érték	jó	rendezett	5
KÜLÖNLEGES TERMÉSZETI HELYEK					
23	Erdei tó, bombatölcsérek, fenyves elegyes erő	különleges élőhely, állatvilág; történelmi emlék; potenciális vegetáció	jó	rendezett	5
24	Tisztás	esztétikai érték, jó elhelyezkedés, fejlesztendő terület	elhagyatott	elhanyagolt	3
25	Homokbánya	termeléssel kapcsolatos	elhagyatott	elhanyagolt	2
SZAKRÁLIS					
26	Hegyi kereszt	tájérték, történelmi jelentőség	felújított	karbantartásra szorul	3
27	Hegyi kápolna	tájérték, hagyományok képviselője	felújított	gondozott	4

Jelmagyarázat

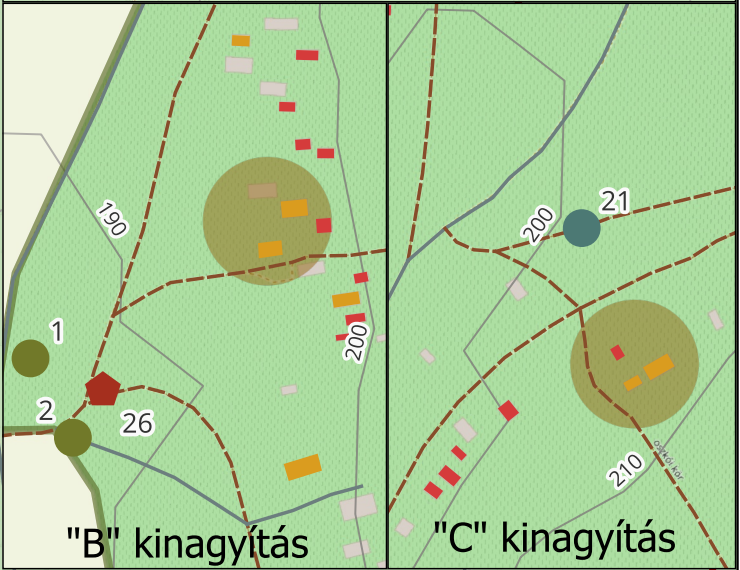
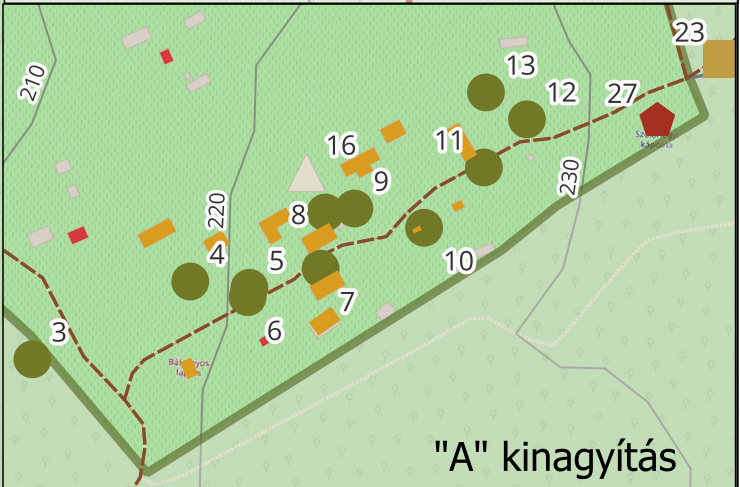
- Közigazgatási határ
- Szőlőhegy határa
- Szintvonalak (10 m)
- Válogatott értékes pincék
- Szocreál pincék
- Műemléki környezet
- Potenciális mintatelkek

Tájértékek

- értékes fák
- kilátópontok
- értékes útvonalak
- különleges természeti helyek
- szakrális tájértékek

Úthálózat

- hasznosítható útvonalak
- egyéb útvonalak

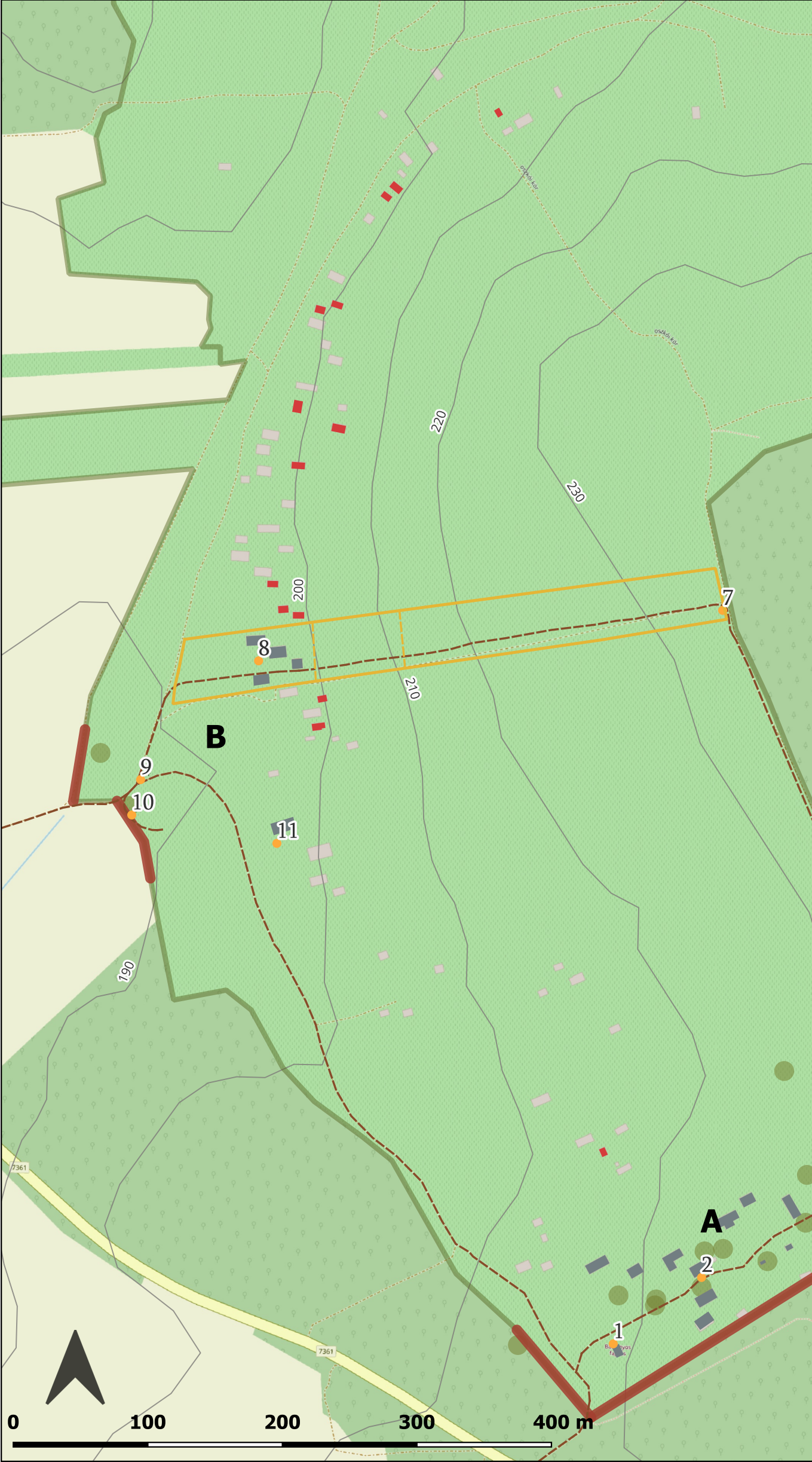
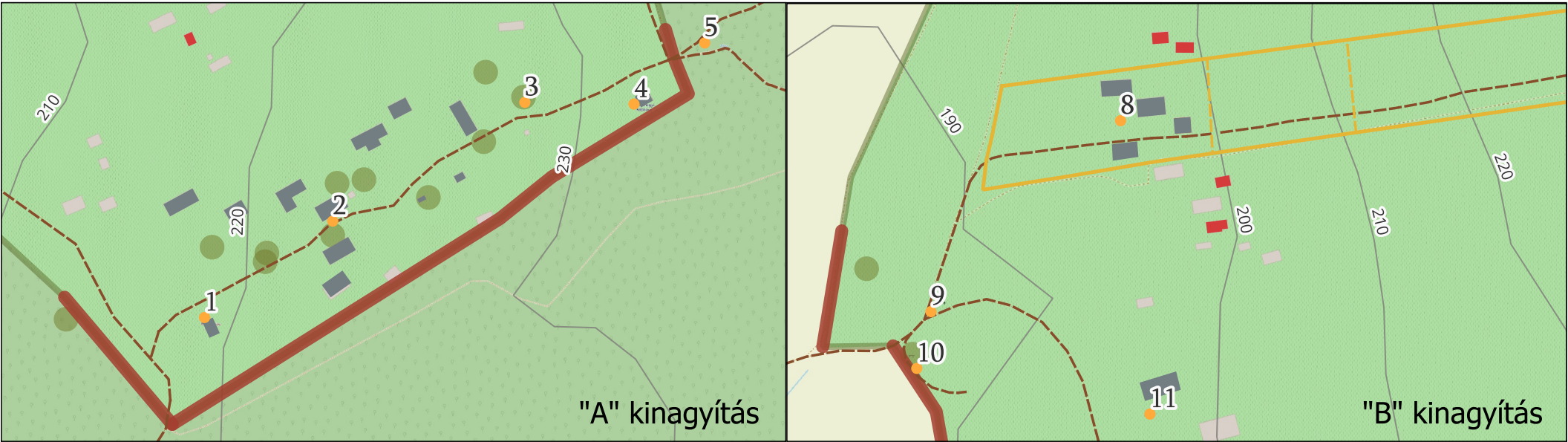
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

MATE 1118, Bp. Villányi út 35-43.

Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

A paraszti szőlőhegyek rekreációs, turisztikai és közösségi térként való hasznosítása az oszkói szőlőhegy mintáján

Szintézis tervlap	M=1:4500
Konzulens: dr. Valánszki István	Készítette: Zágorhidi Cz. Dorica

Jelmagyarázat

- Közigazgatási határ
- Szőlőhegy határa
- Szintvonalak (10 m)
- Bemutató mintatelek
- Pincék tájbaillesztése
- Tanösvény állomásai
- Tanösvény nyomvonala
- Értékes fák a tanösvényen
- Vadkerítés tájbaillesztés
- Hagyományos pincék

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

MATE 1118, Bp. Villányi út 35-43.

Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

A paraszti szőlőhegyek rekreációs, turisztikai és közösségi térként való hasznosítása az oszkói szőlőhegy mintáján

Javaslati tervlap M=1:3300

Konzulens: dr. Valánszki István Készítette: Zágorhidi Cz. Dorica

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Zágorhidi Czigány Dorica Borbála
A Hallgató Neptun kódja: R5ZOQR
A dolgozat címe: A paraszti szőlőhegyek rekreációs, turisztikai és közösségi
térként való hasznosítása az oszkói szőlőhegy mintáján
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkerti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Tájvédelmi és Tájrehabilitációs tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024. év november hó 3 nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Zágorhidi Czigány Dorica Borbála (hallgató Neptun azonosítója: R5ZOQR) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / **nem javaslom**¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Budapest, 2024.11.03.

belső konzulens

---

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.